

SOCIALE STATISTIEKEN

BESCHRIJVING EN GEBRUIKTE METHODOLOGIE

1978

SPECIAAL NUMMER

NATIONAAL INSTITUUT VOOR DE STATISTIEK

KONINKRIJK BELGIË

MINISTERIE VAN ECONOMISCHE ZAKEN

SOCIALE STATISTIEKEN

1978

SPECIAAL NUMMER

Verkrijgbaar bij het
NATIONAAL INSTITUUT VOOR DE STATISTIEK
Leuvenseweg 44 - 1000 Brussel
Rekening nr 000-2005886-23

Voorwoord

De inhoud van het begrip "sociale statistiek" is niet ondubbelzinnig. Verschillende onderwerpen, zoals de lonen en de tewerkstelling, hebben ook een economische betekenis. Anderzijds hebben gegevens over de inkomens volgens de fiscale statistiek, over de huisvesting of het onderwijs, welke elders besproken worden, eveneens belang voor de beoordeling van de sociale toestand van de bevolking. De groepering van het statistisch materiaal is dus, in zekere mate, arbitrair. Wat hiervan ook het nadeel zij, ze heeft de eigenschap aan te sluiten bij de organisatie van het N.I.S.

INHOUDSOPGAVE

1. LONEN EN ARBEIDSDUUR

1.1. Verschillende loonbegrippen	4
1.2. Halfjaarlijkse enquête naar de bruto-uurlonen van de arbeiders in de nijverheid	5
1.3.1. Halfjaarlijkse enquête naar de brutomaandweden van de bedienden	9
1.3.2. Driemaandelijks onderzoek naar de bruto-uurlonen van de mannelijke meerderjarige arbeiders in de nijverheid	10
1.4. Loonkosten en kosten van bijkomende werkgeversbijdragen in de nijverheid	11
1.5. Enquête loonkosten in de dienstverlenende sector	14
1.6.1. Enquête naar de structuur en de spreiding van de lonen in de nijverheid	16
1.6.2. Enquête naar de structuur en de spreiding van de lonen in groot- en kleinhandel, banken en verzekeringsmaatschappijen in oktober 1974	18
1.7. Inlichtingen met betrekking tot de loonbedragen verkregen uit andere bronnen dat het N.I.S.	19
1.8. Halfjaarlijkse enquête naar de arbeidsduur	21

2. TEWERKSTELLING EN WERKLOOSHEID

2.1. Verschillende begrippen over de arbeidskrachten	25
2.2. Algemene volkstelling, handels- en nijverheidstelling	25
2.3. Steekproefenquêtes naar de arbeidskrachten	26
2.4. Andere gegevens over de werkgelegenheid uitgaand van de sectie sociale statistieken	27
2.5. Bij de sociale zekerheid aangesloten loontrekkende arbeidskrachten	28
2.6. Door het Ministerie van Tewerkstelling en Arbeid opgestelde jaarlijkse ramingen en de beroepsbevolking	28
2.7. Definities van de verschillende categorieën werklozen	29
2.8. Door de Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening verstrekte gegevens over de werkloosheid.	29

3. GEZINSBUDGETONDERZOEKINGEN

3.1. Definitie en doel	31
3.2. Overzicht van de voornaamste Belgische gezinsbudgetonderzoekingen	31
3.3. Methode der gezinsbudgetonderzoekingen	35
3.3.1. Keuze van de gezinnen	35
3.3.2. Huishoudboekjes of interview	38
3.4. Verbruikseenhedenschalen	41
3.5. Gezinsbudgetonderzoek 1973-1974	44
3.5.1. Aard en doeleinden van de enquête	44
3.5.2. Domein van de enquête	45
3.5.3. Definitie van de basis en enquêteplan	45
3.5.4. Draagwijdte van de enquête, verzameling van de gegevens, organisatie van het veldwerk	46
3.5.5. Datum en duur van de enquête	47
3.5.6. Verwerken van de gegevens en voorstellen van de resultaten	47
3.5.7. Kostprijs van de enquête	48
3.5.8. Evaluatie der resultaten van de enquête.	48

4. PRIJZEN

4.1. Indexcijfer van de kleinhandelsprijzen	49
4.1.1. Korte historiek	50
4.1.2. De hervorming van 1 juni 1976	52
4.2. Indexcijfer van de groothandelsprijzen	59
4.2.1. Prijsopname en produktengroepen	59
4.2.2. Berekeningsmethode	60

5. CONJUNCTUURENQUETE BIJ DE VERBRUIKER

5.1. Doel	62
5.2. Methode	63
5.3. Resultaten	63

6. SUBJECTIEVE ENQUETES

6.1. Subjectieve enquête naar de huisvesting en de gezondheid (september-oktober 1977)	64
6.2. Subjectieve enquête naar het werk (september 1978)	64

7. ANDERE SOCIALE STATISTIEKEN

7.1. Statistiek van de stakingen.	65
7.2. Statistiek van de arbeidsongevallen.	65

1. LONEN EN ARBEIDSDUUR

1.1. Verschillende loonbegrippen

Naar gelang van de op te helderen problemen kunnen verschillende statistieken noodzakelijk zijn. Over het algemeen onderscheidt men de volgende begrippen :

Regelingsloon of wettelijk loon : loon vastgelegd door al dan niet bij koninklijk besluit verplicht gestelde in paritaire commissies gesloten collectieve arbeidsovereenkomsten.

Het nominaal contract- of basisloon : basisloon voor de berekening van de beloning van elke arbeider overeenkomstig het arbeidscontract

Bruto- of direct loon : loon dat de arbeider van zijn werkgever ontvangt voor het tijdens de beschouwde betalingsperiode verrichte werk, met name :

- het contractuele uur-, dag- of weekloon ;
- stukloon, taakloon, prestatieloon, enz...;
- toelagen voor ploegenarbeid of normale continuarbeid ;
- loon voor niet gewerkte uren tengevolge van de wekelijkse werktijdverkorting ;
- stiptheids-, regelmatigheids- en anciënniteitspremies ;
- premies voor gevaarlijk, ongezond of vuil werk, enz...;
- toeslagen voor overuren, nacht- of zondagsarbeid ;
- eventuele andere bijslagen.

In de brutoverdienste zijn niet begrepen :

- de legale of extralegale kinderbijslagen ;
- de uitkeringen voor persoonlijke bijstand ;
- de vergoedingen voor slijtage van persoonlijke werkkleding of gereedschappen ;
- de reis- en verblijfkosten ;
- de speciale premies, de gratificaties of de winstdeling ;
- het loon in natura ;
- de verplichte en vrijwillige sociale werkgeversbijdragen ;

Van de brutoverdienste zijn niet afgetrokken :

- het bedrag van de door de werkgever voor rekening van de arbeider aan de bron ingehouden belasting ;

- het bedrag van de door de werkgever voor rekening van de arbeider aan de bron ingehouden sociale lasten ;
- de boeten.

Het nettoloon : is het loon dat de arbeider werkelijk ontvangt (brutoloon min afhoudingen).

De loonkosten : het brutoloon vermeerderd met de door de werkgever gedragen sociale lasten. Onder sociale lasten verstaat men enkel de lasten opgelegd door de bestaande wetgeving, door de in paritaire commissies gesloten overeenkomsten, door het gebruik en door de op beroeps- of ondernemingsniveau gesloten overeenkomsten, met dien verstande dat dit gebruik en die overeenkomsten erkend en geconstateerd moeten zijn door de beroepsorganisaties.

Het werkelijk loon : voor de werknemer uit de werkelijke waarde van het ontvangen loon zich in de hoeveelheid goederen en diensten, die hij zich met het nominale loon kan aanschaffen.

Het werkelijke loon hangt dus tegelijk af van het nominale loon en van de prijzen. Vandaar het idee om de evolutie van het werkelijk loon te meten aan de hand van die twee elementen en indexcijfers van het werkelijk loon of de koopkracht te berekenen door de indices van de nominale lonen te delen door de prijzenindexcijfers, waarbij voor beide dezelfde basis wordt genomen.

Indexcijfers van de werkelijke lonen :
$$\frac{\text{Indexcijfer van de nominale lonen}}{\text{Prijzenindexcijfer}}$$

1.2. Halfjaarlijkse enquête naar de bruto-uurlonen van de arbeiders in de nijverheid

Doel

In het kader van de werkzaamheden van de Beneluxcommissie voor sociale vraagstukken worden sedert 1952 jaarlijkse verslagen opgemaakt met betrekking tot de in de maand oktober van elk jaar in de drie Beneluxlanden verrichte loonenquêtes.

Tot en met 1957 werd de vergelijking beperkt tot een bepaald aantal bedrijfstakken die uitsluitend gekozen werden op grond van de concurrentiemogelijkheden tussen de drie landen.

Vanaf oktober 1958 zijn alle takken van de extractieve nijverheid, de be- en verwerkende industrieën en de bouwnijverheid erbij betrokken ten einde een juister overzichtsbeeld van de loonevolutie te bekomen

Sedert 1961 wordt ook in april een loononderzoek gehouden. Vanaf april 1964 is de statistiek van de bruto-uurverdiensten geharmoniseerd volgens uniforme principes en een uniforme nomenclatuur in de landen van de Europese Gemeenschap.

Bepalingen

a. Arbeiders

Als "arbeider" geldt iedere handarbeider die in de vestiging wordt tewerkgesteld en een arbeidscontract heeft. Worden niet in aanmerking genomen :

- ploegbazen en meesterknechts die geen handenarbeid verrichten ;
- bedienden ;
- arbeiders die geheel of gedeeltelijk arbeidsongeschikt zijn ;
- arbeiders die ingevolge ziekte of om andere redenen tijdens de onderzoeksperiode in het geheel niet hebben gewerkt ; arbeiders die slechts gedurende een gedeelte van de onderzoeksperiode hebben gewerkt, zijn in principe dus wel in beschouwing genomen ;
- arbeiders die thuis werken ;
- arbeiders die met een leercontract aan de vestiging verbonden zijn.

b. Leeftijdsgroepen

De arbeiders worden ingedeeld naar geslacht en naargelang zij meerder- of minderjarig zijn.

c. Arbeidsuren

Dit zijn alle werkelijk gepresteerde uren. Zij omvatten de normale werkuren, de overuren en de nacht- of zondagsarbeid.

In geval van overwerk, nacht- of zondagsarbeid of bij ploegenarbeid, komen alleen de werkelijk aan de arbeid bestede uren in aanmerking, en niet de fictieve uren, die de arbeider worden toegekend na de berekening van de loonbijslag voor het in dergelijke omstandigheden verrichte werk.

2. Principes van het onderzoek

a. Keuze van de vestigingen en van de arbeiders

De vestigingen en de arbeiders worden geselecteerd aan de hand van een toevallige steekproef. Deze wordt derwijze opgezet dat een voldoende aantal arbeiders in het onderzoek betrokken zijn om representatieve cijfers per bedrijfstak te bekomen. Er werd gestratificeerd per bedrijfstak en de steekproefverhouding voor elke bedrijfstak werd afzonderlijk bepaald.

Bij deze enquête zijn betrokken, alle grote vestigingen (200 werknemers en meer) en een aantal middelgrote vestigingen (50 à 199 werknemers) - beide categorieën met een gedeelte van hun arbeiders - en tenslotte een deel kleine vestigingen (10 à 49 werknemers) die echter inlichtingen verstrekken over hun volledige arbeidersbezetting. Het waarnemingsgebied bestaat uit ongeveer 1.000.000 arbeiders verdeeld over plusminus 14.000 vestigingen, de steekproef weerhoudt slechts 8% individuen, tewerkgesteld in 2.500 vestigingen.

b. Bron der gegevens

De gegevens zijn ontleend aan de boekhouding van de aan het onderzoek onderworpen bedrijven.

c. Betalingsperiode

De gegevens hebben betrekking op een betalingsperiode in de maand april en oktober van het betrokken jaar. Deze periode mag geen feest- of verlofdagen omvatten.

d. Berekeningsmethode

De brutoverdienste van elke arbeider tijdens de beschouwde betalingsperiode wordt gedeeld door het aantal tijdens deze periode gewerkte uren zodat de bruto-uurverdienste per arbeider wordt verkregen.

1°) Gemiddelde bruto-uurverdienste per bedrijfsgroep (1)

Voor elke bedrijfsgroep berekent men de gemiddelde bruto-uurverdienste van de meerderjarige mannen en vrouwen en, per leeftijdsjaar, van de minderjarige mannen en vrouwen. Deze gemiddelden bekomt men door de som van de bruto-uurverdiensten van de betrokken arbeiders te delen door het aantal arbeiders van de overeenkomstige geslachts- en leeftijds-groep.

Al deze cijfers worden vervolgens per bedrijfsgroep gegroepeerd ten-einde de gemiddelde bruto-uurverdienste te bekomen voor alle mannen samen, voor alle vrouwen samen en voor de gehele bedrijfsgroep (zonder onderscheid naar geslacht en leeftijdsgroep).

Hiertoe gebruikt men vaste wegingscoëfficiënten voor het aantal arbeiders van elke leeftijds- en geslachtsgroep. Deze coëfficiënten steunen op gegevens uit de laatste loonstructurenquête die in oktober 1972 werd uitgevoerd.

2°) Gemiddelde bruto-uurverdienste per N.A.C.E. -bedrijfsklasse, -bedrijfsafdeling en voor alle bedrijfstakken samen (2).

Bij de berekening van de gemiddelde bruto-uurverdiensten per N.A.C.E. -bedrijfsklasse, per N.A.C.E.-bedrijfsafdeling en voor gans de industrie, wordt de gemiddelde bruto-uurverdienste van elke bedrijfsgroep die daarin voorkomt eveneens aan de hand van vaste coëfficiënten gewogen.

(1) de bedrijfsgroepen : drie cijfers van de Algemene Systematische Bedrijfsindelingen in de Europese Gemeenschappen (N.A.C.E.)

(2) de bedrijfsklassen : 2 cijfers van de N.A.C.E.
de afdelingen : 1 cijfer van de N.A.C.E.

1.3.1. Halfjaarlijkse enquête naar de brutomaandweden van de bedienden

a. Bedienden

Worden beschouwd als "bediende" alle met een arbeidscontract voor bediende in de vestiging tewerkgestelde weddetrekkers, arbeiders uitgezonderd. Behoren tot deze categorie, de eigenlijke bedienden, het kaderpersoneel, het meesterpersoneel, de opzichters. Zowel het administratief als het technisch personeel en de bedienden van de handels- of de verkoopdiensten zijn hierbij betrokken voor zover zij een arbeidscontract voor bedienden hebben.

Komen niet in aanmerking :

- de voorzitter en de directeur-generaal van de onderneming ;
- de leerlingen met een leercontract ;
- de helpers ;
- de thuiswerkers ;
- het personeel dat uitsluitend tegen commissieloon werkt;
- de hoofdaandeelhouders - bedrijfsleiders ;
- de bedienden die niet gedurende de gehele referentiemaand hebben gewerkt en voor wie het door de werkgever uitgekeerde salaris niet integraal is behouden (tengevolge van een langdurige ziekte, aanwerving, afdanking, enz.) ;
- bedienden met deeltijdse tewerkstelling : het betreft bedienden met een arbeidscontract dat bepaalt dat zij hun werk mogen verrichten per halve dagen of gedurende enkele dagen per maand.

b. Brutomaandwede

Onder deze rubriek moet worden vermeld het totaal bedrag van de beloning die werd betaald aan de bedienden uit voorgaande kolom. Het betreft de beloning voor tijdens de referentiemaand geleverde prestaties waarin dus ook zijn begrepen, de betaalde overuren, de uitgekeerde maandelijkse premies (o.m. de premies aan bedienden die gedeeltelijk tegen commissieloon werken), de kinderbijslagen verleend in toepassing van collectieve arbeidsovereenkomsten of op eigen initiatief.

Worden niet van de brutowedden afgetrokken : de aan de bron door de werkgever ingehouden belasting en de sociale bijdragen (sociale verzekering en bijkomende voorzieningen) die door de bediende worden gedragen.

Zijn niet begrepen in de brutowedde :

- de verstrekkingen in natura ;
- premies, eindejaarsgratificaties, aandeel in de winst, die niet worden toegekend bij iedere maandwedde ;
- de verplaatsingskosten ;
- de ontvangen persoonlijke hulptoelagen ;
- de verplichte en vrijwillige sociale werkgeversbijdragen.

Principe van de enquête

a. Keuze van de vestigingen en bedienden.

Alle vestigingen die deelnemen aan de enquête naar de arbeiders in de nijverheid geven het totaal aantal tewerkgestelde bedienden op, alsook de globale brutomaandwedden die tijdens de referentieperiode aan de bedienden werden uitbetaald.

b. Bron der gegevens.

Zoals voor de arbeiders zijn de gegevens ontleend aan de boekhouding van de in de enquête betrokken vestigingen.

c. Berekeningsmethode.

Het totaalbedrag der aan de bedienden van een in de enquête betrokken vestiging uitbetaalde brutomaandwedden wordt gedeeld door het aantal in aanmerking genomen bedienden, zodat men, van de mannen en vrouwen afzonderlijk, een gemiddelde brutomaandwedde per vestiging bekomt. De aldus voor mannen en vrouwen bekomen gegevens op het niveau van de vestiging, worden geëxtrapoleerd tot het universum, en daarna gehergroepeerd tot resultaten per geslacht en voor de mannen en de vrouwen samen, op het niveau van de bedrijfsgroepen (d.w.z. over drie cijfers van de N.A.C.E.).

Hiertoe gebruikt men als vastewegingscoëfficiënten het aantal bedienden per geslacht. Deze coëfficiënten zijn gebaseerd op gegevens verkregen uit de eerste, in oktober 1972 gehouden enquête.

1.3.2. Driemaandelijks onderzoek naar de bruto-uurlonen van de mannelijke meerderjarige arbeiders in de nijverheid

Doel

Met het oog op de verbetering van de conjuncturele informatie was het noodzakelijk dikwijls en snel inlichtingen over de loonontwikkeling te verzamelen.

Sedert april 1966 berekent men dan ook om de drie maanden (in januari, april, juli en oktober) de indexcijfers van de bruto-uurverdiensten in de nijverheid.

Methode

Het doel wordt verwezenlijkt aan de hand van een beperkt steekproefonderzoek naar het verloop van de lonen van mannelijke meerderjarige arbeiders. Deze worden door het lot uit de steekproef van de hierboven beschreven halfjaarlijkse enquêtes aangeduid opdat elke bedrijfsgroep evenredig zou vertegenwoordigd zijn. Het aantal arbeiders bedraagt 2.500 eenheden zodat men een heel aanvaardbare nauwkeurigheidsgraad haalt.

Resultaten

De evolutie van de gemiddelde uurverdiensten wordt enkel voor de gehele nijverheid (de steenkool- en de ijzer- en staalindustrie uitgezonderd) berekend en beperkt tot de mannelijke meerderjarige arbeiders d.i. de belangrijkste groep werknemers zowel in aantal als vanuit het oogpunt van het loonbeleid. Een maand na de referentieperiode zijn de resultaten gekend.

1.4. Loonkosten en kosten van bijkomende werkgeversbijdragen in de nijverheid

Doel

Naarmate de economische integratie op internationaal niveau toeneemt, worden vergelijkbare gegevens over de concurrentiepositie van een land tegenover de andere meer en meer noodzakelijk. Deze positie wordt wezenlijk bepaald door de kosten van de verschillende produktiefactoren. Het produktiviteitspeil en de regeringsmaatregelen-voornamelijk de subsidies en de belastingen-spelen echter een belangrijke rol in de internationale concurrentie. De bedoeling bij een onderzoek naar de loonkosten is de kosten van één van de produktiefactoren, met name de arbeid te bepalen.

De courante halfjaarlijkse loononderzoeken, die in de landen van de Europese Gemeenschap geharmoniseerd zijn, bieden slechts ontoereikende informatie in dit verband. Zij nemen immers enkel de directe bruto-uurverdienste op zonder rekening te houden met de indirecte loonelementen. Deze laatste verschillen echter gevoelig van land tot land en dit verklaart dan ook waarom uitgebreider enquêtes noodzakelijk zijn wil men een beter inzicht verkrijgen in de onderlinge verhouding van de verschillende loonkosten.

Sedert 1953 wordt elk jaar een onderzoek georganiseerd naar de loonkosten in de industrieën van de Europese Gemeenschap voor kolen en staal. Van 1959 tot 1961 werden jaarlijks gelijkaardige enquêtes gehouden onder bepaalde bedrijfspgroepen van de Gemeenschap. In 1966 vond voor het eerst, tijdens een zelfde referentieperiode, in alle sectoren van de nijverheid een enquête plaats naar de loonkosten. Ze wordt om de drie jaar herhaald.

Methode

De inlichtingen over de loonuitgaven en werkgeversbijdragen werden verzameld bij de vestigingen aan de hand van een afzonderlijke vragenlijst voor de arbeiders en bedienden, waarop naar een veertigtal kostenbestanddelen werd geïnformeerd.

Ook het aantal normale arbeidsuren en overuren dat in de loop van het jaar door de arbeiders werd gepresteerd werd geteld om de loonkosten per uur te bepalen. Voor de bedienden moest het theoretisch jaarlijks aantal arbeidsuren per persoon worden vermeld en dienden de werkgevers het gemiddeld aantal tijdens het referentiejaar ingeschreven arbeiders en bedienden aan te geven, exclusief de werknemers die meer dan 6 maanden afwezig waren of die hun militaire dienst vervulden.

De enquête omvatte alle arbeiders en bedienden met uitzondering van enkele categorieën.

De enquête had betrekking op alle loonuitgaven en alle daarmee verband houdende werkgeverslasten gedurende het referentiejaar. De werkgevers werden verzocht de kostenbestanddelen uit te splitsen over verscheidene rubrieken waaronder :

a) loon voor werkelijke geleverde arbeid :

- direct loon voor normale arbeidsuren en overuren; premies en gratificaties die bij elke uitbetaling worden gestort;
- andere premies en gratificaties (niet bij elke uitbetaling gestort)

b) beloning voor niet gewerkte dagen :

- betaalde vakantie en vergoedingen voor niet opgenomen vakantie ;
- vakantiepremie ;
- feestdagen en andere niet gewerkte betaalde dagen ;
- ontslagvergoedingen en vergoedingen voor niet opgenomen opzeggings-termijnen.

c) bijdragen van de vestiging voor sociale verzekering :

- wettelijke bijdragen (werkgeversbijdragen voor de sociale zekerheid : ziekte - invaliditeit - pensioen en voortijdig overlijden, werkloosheid, beroepsziekte, kinderbijslagen) ;
- andere wettelijke bijdragen (verzekering tegen arbeidsongevallen, gewaarborgd weekloon, andere) ;
- conventionele, contractuele of vrijwillige bijdragen (ziekenfondsen in het kader van de onderneming of de bedrijfstak, aanvullende pensioen- en verzorgingsregelingen, enz...) .

d) de verstrekkingen in natura en overeenkomstige compenserende uitkeringen :

- huisvesting, huisvestingsvergoeding en stortingen in het bouwfonds ;
- andere verstrekkingen in natura (kolen, gas, elektriciteit, dranken, levensmiddelen, kleding, enz..).

e) de andere sociale uitgaven

f) de verplaatsingskosten van het personeel

g) de kosten van vakopleiding.

Het aantal arbeidsuren van de arbeiders was het totaal aantal uitgevoerde uren door het geheel der arbeiders in de loop van het referentiejaar, m.u.v. die arbeiders, waarvan de lonen en andere beloningen niet opgenomen werden.

Resultaten

Aan de hand van de ingewonnen inlichtingen betreffende de arbeidskosten, de gewerkte uren, de arbeidsduur en de personeelssterkte, kan het Bureau voor de Statistiek der Europese Gemeenschappen door een eenvoudige deling van de overeenkomstige waarden, volgende uitkomsten berekenen :

a) voor de arbeiders :

- het gemiddelde uurbedrag van de totale loonuitgaven en daarmee verband houdende werkgeverskosten ;
- de gemiddelde jaarlijkse arbeidsduur ;

b) voor de bedienden :

- het gemiddelde maandbedrag van de totale loonuitgaven en daarmee verband houdende werkgeverslasten;

- het gemiddelde uurbedrag van de totale loonuitgaven en daarmee verband houdende werkgeverslasten.

c) voor de arbeiders en de bedienden samen :

- het gemiddelde uurbedrag van de totale loonuitgaven en daarmee verband houdende werkgeverslasten ;
- het gemiddelde bedrag, per werkuur van de arbeiders, van de totale loonuitgaven en daarmee verband houdende werkgeverslasten.

Om de arbeidskosten in het communautaire vlak te kunnen vergelijken is het noodzakelijk de resultaten in een gemeenschappelijke munteenheid om te rekenen. De gebruikte rekeneenheid was tussen 1966 en 1972 de Belgische frank. Dit is een louter conventionele keuze en de resultaten zouden dezelfde zijn als men i.p.v. de Belgische frank een andere munteenheid had gekozen. Sedert 1972 worden de resultaten omgerekend in E.U.R. De omrekening werd uitgevoerd op basis van de officiële wisselkoers. Deze methode voldoet volgens tal van deskundigen nog het best aan de vereisten van een internationale vergelijking van de loonkosten. De officiële ruilvoeten vormen immers de basis voor het internationale handelsverkeer, en veelal beschouwt men de loonkosten vanuit het gezichtspunt van de internationale concurrentie.

1.5. Enquête loonkosten in de dienstverlenende sector

Bij de enquête betrokken activiteiten

Na een proefenquête die in 1967 werd gehouden op basis van de boekhoudingsresultaten voor 1966 werd in 1971 en 1975 overgegaan tot een enquête naar de lonen in de groot- en kleinhandel, de banken en de verzekeringsmaatschappijen aan de hand van de boekhoudingsgegevens van 1970 en van 1974.

Methode

Voor de banksector en de verzekeringsmaatschappijen betrof het in 1974 een volledige enquête ; ten aanzien van de groot- en kleinhandel, bevatte ze enkel een zeker percentage der ondernemingen. In totaal werden meer dan 2.300 ondernemingen bij het onderzoek betrokken.

De inlichtingen over de uitgaven voor lonen en de desbetreffende werkgeverslasten werden ingewonnen bij de ondernemingen en hadden betrekking op de belangrijkste kostenelementen voor arbeiders en bedienden samen.

Het jaarlijks werkuurgemiddelde per loontrekkende werd eveneens opgetekend voor de banken en de verzekeringsondernemingen, alsook het wekelijkse aantal werkuren voor de kleinhandel.

De werkgevers werden verzocht de kostenelementen in enkele rubrieken te splitsen, waaronder :

- a. het directe loon en de regelmatige premies ;
- b. de andere inkomens en toelagen ;
- c. de ontslag- en opzeggingsvergoedingen ;
- d. de lasten in verband met de zekerheid ;
- e. de conventionele, contractuele of vrijwillige bijdragen, waaronder de aanvullende pensioen- en verzorgingsregelingen, contractuele kinderbijslagen en de andere bijkomende bijdragen aan het gezin bij banken en verzekeringsmaatschappijen ;
- f. de verstrekkingen in natura en de overeenkomstige uitkeringen met inbegrip van de uitgaven voor huisvesting en voor het bouwfonds ;
- g. de uitgaven met sociaal karakter ;
- h. de kosten voor vakopleiding en de uitkeringen aan leerjongens.

Resultaten

De resultaten werden afzonderlijk verstrekt voor groot- en kleinhandel, de banken en de verzekeringsondernemingen. De volgende groepen werden onderscheiden :

Groothandel :

Landbouw- en textielgrondstoffen, enz...;
 Brandstoffen, ertsen en industriële chemische produkten ;
 Hout en bouwstoffen ;
 Machines, materieel en voertuigen ;
 Meubels, huishoudartikelen en ijzerwaren ;
 Textiel, kledij, schoeisel en artikelen in leder ;
 Voedingswaren, dranken en tabak ;
 Farmaceutische en geneeskundige produkten, schoonheidsprodukten ;
 Andere diverse produkten.

Kleinhandel :

Voedingswaren, drank en tabak ;
 Apotheekartikelen ;
 Geneeskundige produkten, schoonheids- en onderhoudsprodukten ;
 Kledingsartikelen ;
 Schoeisel en marokijnwerk ;
 Textiel voor ameublement ;
 Woninginrichting ;
 Boeken, dagbladen, papier en bureaubenodigdheden ;

Andere kleinhandelszaken ;
 Andere niet eetbare produkten.

1.6.1. Enquête naar de structuur en de spreiding van de lonen in de nijverheid

Doel

De geharmoniseerde halfjaarlijkse enquêtes verstrekken inlichtingen over de loonontwikkeling in de tijd. Ze geven geen inzicht in het verband tussen de lonen en de individuele kenmerken van de werknemers, noch in de frequentieverdeling van de lonen. Daarom werd, bij reglement van de Raad van de E.E.G., ertoe besloten in oktober 1966 een enquête naar de structuur en de spreiding van de lonen bij de arbeiders in de industrie te houden, op grond van voor de zes lidstaten van de Gemeenschap uniforme definities en methoden. Deze enquête werd in oktober 1972 hernieuwd en uitgebreid tot de arbeiders uit de energiesector en tot de bedienden in de industrie.

Methoden en gevraagde inlichtingen in 1966

De in oktober 1966 gehouden enquête had betrekking op de arbeiders in de extractieve bedrijven, de be- en verwerkende nijverheid en de bouw-nijverheid. De statistische eenheid was de vestiging met 10 en meer loontrekkers.

De keuze van vestigingen en arbeiders geschiedde door een toevalskeuze volgens deze principes :

- 1) voor de kleine vestigingen (met 10 tot 49 loontrekkers) waaruit een steekproef werd getrokken, werden alle arbeiders aan de enquête onderworpen ;
- 2) voor de middelgrote vestigingen (met 50 tot 199 loontrekkers) waaruit eveneens een steekproef werd getrokken, werd slechts een gedeelte van de arbeiders in de enquête betrokken ;
- 3) voor de grote vestigingen (met 200 en meer loontrekkers) die alle aan de enquête onderworpen werden, werd binnen deze eenheden slechts een steekproef onder de arbeiders getrokken .

Als de arbeiders een bepaald percentage van het werknemersbestand van de vestiging uitmaakten werden ze uitgekozen volgens het systeem van de alfabetische steekproef waarbij het selectie criterium berust bij de initialen van de familienamen.

Het steekproefschema werd zo opgesteld, dat men een voldoende nauwkeurigheidsgraad kon bekomen, waardoor representatieve resultaten voor elke bedrijfstak konden worden uitgewerkt. Van de kenmerken die het loonpeil beïnvloeden, kan men de bedrijfstak, de grootteklasse van de vestiging, het geslacht en de beroepskwalificatie als de belangrijkste criteria beschouwen.

De belangrijkheid van andere kenmerken zoals de leeftijd, de anciënniteit, enz., kunnen in de loop van de bewerking worden onderzocht.

Bij de enquête werden individuele gegevens ingezameld over :

- de brutoverdienste, de inhoudingen voor de verplichte bijdrage voor de sociale zekerheid ten laste van de arbeiders, alsook de inhoudingen op het loon van de arbeider voor belastingheffing ;
- het geslacht, de leeftijd, de burgerlijke staat, het aantal kinderen ten laste, de beroepskwalificatie, de anciënniteit in de onderneming, het loonstelsel van de arbeiders en de aard van het loon;
- de normale arbeidsduur, het aantal beloonde en gewerkte uren en de overuren tijdens de referentieperiode ;
- de hoofdactiviteit van de vestiging, het totaalbestand van het beloonde personeel van de vestiging en van de onderneming.

Op het communautaire vlak betekende de enquête van oktober 1966 een eerste ervaring. De uitkomsten waren voor alle landen voldoende coherent zodat men kan aannemen dat de enquête uit technisch oogpunt goed aan de verwachtingen heeft beantwoord.

Enquête van 1972

Wegens de relatieve stabiliteit van de structuren kreeg dit soort onderzoek een periodiciteit van 6 jaar. De volgende enquête had dus plaats in oktober 1972, maar ze was uitgebreid tot andere activiteiten, hetgeen we reeds eerder hebben vermeld. Het was volkomen aangewezen om de bedienden eveneens in de enquête op te nemen, aangezien de structuur van hun beloning, nog meer dan die van de arbeiders, afhangt van de individuele criteria zoals de leeftijd en de kwalificatie.

Bij de enquête van 1972 werden voor de arbeiders individuele gegevens ingezameld over :

- het geslacht ;
- het geboortjaar ;
- de nationaliteit (eventueel) ;

- de beroepskwalificatie ;
- de anciënniteit in de onderneming ;
- de loonberekeningswijze (per uur, per dag, per maand, enz.) ;
- het loonstelsel (tijdloon, taakloon, enz.) ;
- de werktijdregeling (voltijds of deeltijds) ;
- het werkverzuim ;
- het totaal aantal beloonde uren (incl. overuren) waarvan het aantal overuren ;
- het totaalbedrag van de brutoverdienste (incl. loon voor overuren) waarvan het bedrag van de brutoverdienste voor overuren (basisloon + bijlagen) ;
- de inhoudingen voor de arbeidsbijdrage voor de sociale zekerheid ;
- het aantal in 1972 genomen jaarlijkse vakantiedagen (eventueel) .

Voor de bedienden werden volgende gegevens ingezameld :

- het geslacht ;
- het geboortejaar ;
- de beroepskwalificatie ;
- de anciënniteit in de onderneming ;
- de werktijdregeling (voltijds of deeltijds) ;
- de wekelijkse arbeidsduur (aantal uren) ;
- het werkverzuim ;
- het maandelijks brutosalaris (incl. beloning overuren) in oktober 1972 waarvan de beloning overuren ;
- de inhoudingen voor de bediendenbijdragen voor de sociale zekerheid ;
- het totaal van salarissen en bezoldigingen voor overuren die in de maand oktober 1972 werden uitbetaald ;
- de niet maandelijks uitbetaalde gratificatiepremies (driemaandelijkse, halfjaarlijkse, jaarlijkse premies, enz.)
- het volledige jaarsalaris ;
- de aanwezigheid in 1972 ;
- het aantal in 1972 genomen jaarlijkse vakantiedagen (eventueel).

1.6.2. Enquête naar de structuur en de spreiding van de lonen in groot- en kleinhandel, de banken en de verzekeringsmaatschappijen in oktober 1974

In oktober 1974 werd voor de eerste maal een enquête gehouden naar de structuur van de lonen bij de kleinhandels- en groothandelsondernemingen, de banken en de verzekeringen die in 1974 deelnamen aan de enquête naar het arbeidsloon.

De enquête verzamelt individuele gegevens voor het geheel der werknemers (arbeiders en bedienden) :

- geslacht ;
- geboortejaar ;
- beroepskwalificatie ;
- werkregime ;
- weekurrooster van de arbeid ;
- loonsysteem ;
- betaling van het loon in geval van afwezigheden in oktober 1974 ;
- bedrag van het brutoloon in oktober 1974 ;
- bedrag van het brutoloon in 1974, premies, gratificaties, 13e maand, balanspremie, enz., inbegrepen.

1.7. Inlichtingen met betrekking tot de loonbedragen verkregen uit andere bronnen dan het N.I.S

De Rijksdienstvoor Sociale Zekerheid

Deze organisatie verstrekt driemaandelijke statistieken over de gemiddelde verdiensten van de aan de sociale zekerheid onderworpen personen ; deze cijfers zijn beschikbaar ongeveer 9 maanden na de periode waarop ze betrekking hebben.

Een eerste tabel geeft een overzicht van de gemiddelde dagverdiensten van de arbeiders en de gemiddelde maandverdiensten van de bedienden.

De cijfers hebben betrekking op de verschillende grote bedrijfstakken, namelijk :

- voor de nijverheid : extractieve bedrijven, be- en verwerkende nijverheid, bouwnijverheid, vervoer en totaal ;
- voor de handel : handelsondernemingen, kredietondernemingen, diverse agentschappen en bureaus, hotelwezen, personenverzorging en totaal ;
- land- en tuinbouwbedrijven, medische en sociale diensten, godsdienst, onderwijs, kunsten en wetenschappen, openbare diensten en andere niet elders genoemde diensten van openbaar nut.

Een tweede tabel geeft een overzicht van de gemiddelde dagverdiensten van de arbeiders en arbeidsters per bedrijfstak uitgebreider dan in de vorige tabel, dit per grootteklasse van de vestigingen volgens het aantal arbeiders.

In een derde tabel worden op dezelfde manier de gemiddelde maandverdiensten van de bedienden verstrekt.

Een laatste tabel bevat de gemiddelde dagverdiensten van de arbeiders, de gemiddelde maandverdiensten van de bedienden in de nijverheid en de handel, berekend per administratief arrondissement en per provincie, alsook volgens het geslacht.

De Nationale Bank van België

De Nationale Bank van België berekent loonindexcijfers voor de maanden maart, juni, september en december.

Ze worden gepubliceerd in haar Informatie- en Documentatietijdschrift, twee maanden na de maand waarop ze betrekking hebben.

Het gemiddelde uurloon omvat o.a. :

- de verschillende premies, toelagen en vergoedingen in speciën;
- de toeslagen voor nacht- en zondagsarbeid en voor overuren;
- de betaalde lonen voor de vakantiedagen (genoemde vakantiedagen komen niet in aanmerking voor het berekenen van het aantal werkuren).

Worden niet afgetrokken :

- het aandeel van de bijdrage voor de sociale zekerheid ten laste van de werknemer ;
- het bedrag van de aan de bron ingehouden belastingen .

Is niet in het loon inbegrepen : het bedrag van de bijdrage voor de sociale zekerheid ten laste van de werkgever. De indexcijfers hebben betrekking op de belangrijkste industrieën en op het vervoer.

Ministerie van Tewerkstelling en Arbeid

Om de drie maanden publiceert dit ministerie de indexcijfers van de regelingslonen. Ze hebben betrekking op de laatste dag van elke trimester. Hoewel het uurloon, zoals het is vastgelegd in de collectieve arbeidsovereenkomsten, in het algemeen niet overeenstemt met de lonen zoals ze werden vastgelegd in de individuele contracten, noch met de werkelijk betaalde gemiddelde uurverdiensten, komen de schommelingen van dit indexcijfer - dat slechts het formele aspect van de loonvorming weerspiegelt - doorgaans op korte termijn overeen met die van de werkelijk betaalde lonen.

Voor de arbeiders wordt het bruto-uurloon, voor de bedienden het brutomaandloon in aanmerking genomen.

Buiten een globaal indexcijfer, berekent men eveneens indexcijfers per nijverheidstak en, bij enkele takken, per deelsector (in totaal een

dertigtal). De indexcijfers slaan op de volgende werknemerscategorieën :

- arbeiders ;
- arbeidsters ;
- arbeiders en arbeidsters samen ;
- mannelijke bedienden ;
- vrouwelijke bedienden ;
- mannelijke en vrouwelijke bedienden samen .

De minderjarigen komen niet in aanmerking voor de berekening. Bij de arbeiders onderscheidt men drie kwalificatiecategorieën : geschoolden, gespecialiseerden en ongeschoolden.

Bij de bedienden komen alle categorieën in aanmerking voor de berekening, behalve het kaderpersoneel.

Er zij op gewezen dat de beschikbare statistische documentatie het voor het indexcijfer van de arbeiders evenwel niet mogelijk maakt, rekening te houden met de relatieve belangrijkheid van elk der voornoemde kwalificatiecategorieën. Daarentegen houdt men wel rekening met de relatieve belangrijkheid van de verschillende paritaire commissies, de nijverheidsgroepen, -klassen en -takken, alsook met het geslacht. Het vastleggen van de wegingscoëfficiënten geschiedt hoofdzakelijk op basis van de gegevens van de R.S.Z., die het mogelijk maken tewerkstellingsramingen uit te voeren.

1.8. Halfjaarlijkse enquête naar de arbeidsduur

Nut van de gegevens over de arbeidsduur

Bij een bepaald inkomen, zal de werknemer uiteraard oordelen dat hij een hogere levensstandaard geniet naarmate hij minder lang werkt om dat inkomen te bereiken. Men kan zich een veel nauwkeuriger idee vormen van het welvaartspeil der werknemers als men behalve de gegevens m.b.t. hun inkomensniveau, ook over relatieve cijfers i.v.m. de arbeidsduur beschikt.

In het economische vlak kan het werkelijke aantal wekelijkse arbeidsuren als conjunctuurindicie dienst doen, omdat de wijzigingen van dit aantal arbeidsuren gewoonlijk de wijzigingen van de industriële produktie voorafgaan.

In andere gevallen moet de arbeidsduur gewoonlijk met andere gegevens worden gecombineerd.

De arbeidsongevallenfrequentie, bijvoorbeeld, kan slechts beoordeeld worden als men het aantal arbeidsongevallen met het aantal werkelijk gepresteerde uren in verband brengt. Het beroepsongevalrisico hangt immers af van het aantal werkelijk gepresteerde uren en niet, bijvoorbeeld, van de conventionele arbeidsduur.

Even noodzakelijk is het te beschikken over een statistiek van de werkelijke arbeidsduur om de uurverdiensten om te zetten in weekdiensten en omgekeerd. Het werkelijk verdiende inkomen vormt een belangrijk element zowel op sociaal als op economisch gebied.

Het arbeidspotentieel en -volume vormen interessante inlichtingen i.v.m. de arbeidsmarkt.

Het arbeidspotentieel kan worden gedefinieerd als het totaal aantal beschikbare werkkrachten vermenigvuldigd met de normale arbeidsduur (bv. per jaar). Men krijgt een overzicht van de conjuncturele toestand door het arbeidsvolume - d.w.z. het produkt van het aantal werkelijk werkzame arbeiders en het aantal werkelijk gepresteerde uren - te vergelijken met het arbeidspotentieel. Een arbeidsvolume dat het arbeidspotentieel overtreft duidt op een overmatig gebruik van het arbeidspotentieel; in het tegengestelde geval wordt er onvoldoende uit het arbeidspotentieel geput.

In het licht van de verschillende toepassingsmogelijkheden leek het interessant te beschikken over inlichtingen die de ruimste benadering toelaten.

Methode

Het N.I.S. organiseert sedert 1961, tweemaal per jaar, een enquête naar de wekelijkse gemiddelde arbeidsduur van de arbeiders in de nijverheid. De enquête gebeurt op hetzelfde ogenblik als de halfjaarlijkse loonenquête.

Met deze gegevens worden de volgende resultaten berekend :

- de arbeidsduur per ingeschreven arbeider (sedert 1961) ;
- de arbeidsduur per aanwezige arbeider (sedert 1966) ;
- de per arbeider aangeboden arbeidsduur (sedert 1966 zijn deze resultaten geharmoniseerd volgens gemeenschappelijke principes in de lidstaten van de Europese Gemeenschappen).

Als arbeidsduur per ingeschreven arbeider geldt de werktijd van de arbeider die aan de onderneming is verbonden door een arbeidsovereenkomst en die derhalve voorkomt op de personeelslijst, ongeacht of hij tijdens de verslagperiode al dan niet heeft gewerkt (met uitsluiting evenwel van de arbeider die werd aangeworven om gedurende minder dan de helft van de normale arbeidsduur te werken).

De arbeidsduur per aanwezige arbeider is de werktijd van de arbeider die voorkomt op de betaalstaat van de onderneming en die bijgevolg tijdens de verslagperiode heeft gewerkt ongeacht of hij, om welke reden ook gedurende een gedeelte van deze periode afwezig was (met uitzondering van de arbeider die werd aangeworven om minder dan de helft van de normale arbeidsduur te werken).

De gemiddelde aan de arbeiders per onderneming aangeboden arbeidsduur wordt berekend op basis van de normaal gewerkte uren en de overuren, waarbij rekening wordt gehouden met uren die eventueel niet gewerkt zijn om technische of economische redenen.

De drie verhoudingscijfers worden dus als volgt berekend :

Wekelijkse arbeidsduur per ingeschreven arbeider :

Teller : totaal aantal door alle arbeiders gepresteerde uren (normale arbeidsuren en overuren).

Noemer : aantal op de personeelslijsten ingeschreven arbeiders.

Wekelijkse arbeidsduur per aanwezige arbeider :

Teller : totaal aantal door alle arbeiders gepresteerde uren (normale arbeidsuren en overuren).

Noemer : aantal op de betaalstaten ingeschreven arbeiders, d.w.z. exclusief zij die geen enkel uur hebben gewerkt.

Per arbeider aangeboden wekelijkse arbeidsduur :

Teller : totaal aantal uren (normale arbeidsuren en overuren) die door de arbeiders uit onderstaande noemer werden gepresteerd.

Noemer : aantal op de personeelslijsten ingeschreven arbeiders behalve zij :

- die tijdens de verslagperiode geen enkel uur hebben gewerkt ;
- die tijdens de beschouwde periode in dienst zijn getreden; werden afgedankt of ontslag hebben genomen ;
- die om persoonlijke redenen slechts gedurende een gedeelte van de periode hebben gewerkt (bijv. wegens ziekte, ongeval, klein verlet, vakantie, enz.) ;
- die slechts gedurende een gedeelte van de periode hebben gewerkt doordat zij in een arbeidsconflict betrokken waren (tijdelijke werkloosheid).

Welke betekenis kan gehecht worden aan elk van deze drie gegevens ?

De arbeidsduur per ingeschreven arbeider en de arbeidsduur per aanwezige arbeider belichten hoofdzakelijk het economisch aspect van de arbeidsduur vanuit het gezichtspunt van de onderneming.

Uit de eerste kan men het gemiddelde aantal door de aan de onderneming verbonden arbeider gepresteerde uren afleiden (maatstaf van de gemiddelde prestatie per eenheid van de totale personeelsbezetting) ; aan de hand van de tweede kan men het gemiddelde aantal gewerkte uren bepalen per arbeider die tijdens de beschouwde periode effectief aan de produktie heeft deelgenomen (maatstaf van de gemiddelde inspanning per op het werk aanwezige eenheid van de personeelsbezetting). Beide gegevens wijzen vooral op de aanwendingsgraad der arbeidskrachten.

De arbeidsduur aangeboden door de arbeider heeft een uitgesproken sociaal karakter. Hij geeft in werkuren de aan de werknemer gevraagde inspanning weer. Het arbeidsaanbod vanwege de onderneming wordt hoofdzakelijk beïnvloed door de ontwikkeling van de economische situatie en door de bepalingen inzake conventionele arbeidsduur. Sinds 1966 is de normale wekelijkse arbeidsduur van de bedienden in de nijverheid eveneens vastgelegd. Zij wordt bepaald door de conventionele of gewone arbeidsduur eventueel verhoogd met de gepresteerde beloofde overuren.

Er zij op gewezen dat de invloed van de op jaarbasis genomen wettelijke en conventionele bepalingen inzake doorbetaalde vakantie en betaalde feestdagen, noch voor de arbeiders noch voor de bedienden in de gepubliceerde cijfers tot uiting komt.

2. TWERKSTELLING EN WERKLOOSHEID

2.1. Verschillende begrippen over de arbeidskrachten

Werkzame loontrekkende arbeidskrachten : alle personen die bij particuliere werkgevers of bij de overheid werkzaam zijn, d.w.z. zowel de hand- als de hoofdarbeiders, zelfs indien zij tijdelijk zonder werk zijn maar met uitzondering van de volledig werklozen.

Burgerlijke arbeidskrachten : de werkzame loontrekkende arbeidskrachten, de volledig werklozen en de voor eigen rekening werkende personen (werkgevers, zelfstandige werknemers en niet loontrekkende helpers).

Strijdkrachten : de beroepsmilitairen en de dienstplichtigen. De leden van de rijkswacht zijn evenwel begrepen in de burgerlijke arbeidskrachten.

Het totaal aantal arbeidskrachten of actieve bevolking : de burgerlijke arbeidskrachten en de strijdkrachten.

2.2. Algemene volkstelling, handels- en nijverheidstelling

Alleen de algemene volkstelling en de handels- en nijverheidstelling leveren volledige gegevens op over de arbeidskrachten. De volkstelling geeft, tot op gemeenteniveau de indeling van de volledige beroepsbevolking volgens een gedetailleerde nomenclatuur van de economische activiteiten en volgens de plaats waar de activiteit wordt uitgeoefend. Zij verstrekt eveneens een uitsplitsing naar geslacht, leeftijd, burgerlijke stand, beroep, sociale positie en sociale beroepsstatus.

De handels- en nijverheidstelling geeft bovendien voor de verschillende administratieve onderverdelingen (tot op gemeenteniveau) het aantal vestigingen en de werkzame arbeidskrachten volgens de grootte van de vestigingen (gemeten naar het aantal loontrekkers) en de economische bedrijvigheid.

2.3. Steekproefenquêtes naar de arbeidskrachten

Doel

Hoewel in alle lidstaten van de Europese Gemeenschap geregeld statistieken over tewerkstelling en werkloosheid worden opgemaakt, is herhaaldelijk gebleken dat een vergelijking van de nationale cijferreeksen op communautair niveau zelden opgaat, omdat ze geen gemeenschappelijke methodologische basis hebben en steunen op principes, definities en referentiedata die van land tot land verschillen.

Uiteenlopende wetgevingen staan elke vergelijking van het werkloosheidspeil in de weg.

Anderzijds kunnen bepaalde verschijnselen bij gebrek aan gegevens niet worden ontleed. Om deze leemten aan te vullen hebben de nationale instituten voor de statistiek van de lidstaten, op initiatief van het Bureau voor de Statistiek der Europese Gemeenschappen, in 1960 een eerste communautaire steekproefenquête naar de arbeidskrachten gehouden. Deze enquête werd tussen 1968 en 1971 jaarlijks herhaald en daarna om de twee jaar.

Methode

De enquêtes omvatten in principe alle personen die in de loop van een referentieweek, hun gewone en werkelijke verblijfplaats hebben op het grondgebied van een der E.E.G.-lidstaten.

De statistische basiseenheid voor de enquête is het gezin. De gezinnen worden gekozen aan de hand van een toevallige clustersteekproefmethode.

- 1) Voor elke gemeente berekent men het aantal gezinnen, rekening houdend met het aantal gezinnen bij de vorige telling en de verdere bevolkingsevolutie.
- 2) Het Rijk wordt in arrondissementen of groepen van arrondissementen gestratificeerd.
- 3) In elk stratum werden clusters van 1.000 gezinnen gevormd, door verdeling of hergroepering van gemeenten.

- 4) Per stratum, worden toevallig een aantal clusters getrokken.
- 5) In de genoemde clusters wordt een aantal gezinnen door het toeval aangewezen. De steekproefverhoudingen waren niet eenvormig tijdens de verschillende jaren : 0,5 % van de bevolking in 1960 en 1968; 3 % in 1969, 1,5 % in 1970 en 1971. Hierbij zij nog opgemerkt dat de steekproef van 1969 gebruikt werd voor 1970 en 1971 met vernieuwing voor 1/3 in 1970 en 1971.

Gevraagde inlichtingen

De met behulp van vragenlijsten ingezamelde individuele inlichtingen hebben betrekking op :

- de beroepsactiviteit, beroep en status van de betrokkene, activiteit van de onderneming, aantal tijdens de bedoelde periode gepresteerde arbeidsuren;
- de verwantschap met het gezinshoofd, het geslacht, de leeftijd, de burgerlijke stand, de nationaliteit;
- de neven- of occasionele activiteiten (beroepsstatus, activiteit van de onderneming, aantal gepresteerde arbeidsuren);
- de werkzoekenden (motivering bij het werk zoeken, wijze en duur van het zoeken);
- de specifieke inlichtingen betreffende de volledig werklozen.

Naast die fundamentele vragen die beantwoorden aan het doel zelf van de enquêtes, werden extra inlichtingen verzameld volgens de jaren, over de gehandicapten, de verplaatsingen tussen woon- en werkplaats, de huurprijzen, bepaalde uitgaven (telefoon, T.V.-toestel, houten meubels, personenwagens, enz.).

2.4. Andere gegevens over de werkgelegenheid uitgaand van de sectie sociale statistieken

Teneinde over snelle inlichtingen te beschikken over de evolutie van de werkgelegenheid organiseert het N.I.S. sedert januari 1977, in zekere bedrijfssectoren, enquêtes naar het aantal steuntrekkende arbeidskrachten. Tot nu toe hangen de betrokken bedrijven af

van het vervoer (NACE 71 tot 77), de werkplaatsen voor het herstellen van motorvoertuigen (NACE 671), de banken (NACE 812), de verzekeringsmaatschappijen (NACE 82) en de groot- en kleinhandel (NACE 61 en 64/65).

De resultaten worden vastgesteld op rijksniveau, per sociaal statuut voor de mannen afzonderlijk en voor het geheel van mannen en vrouwen.

2.5. Bij de sociale zekerheid aangesloten loontrekkende arbeidskrachten

De Rijksdienst voor Sociale Zekerheid (R.S.Z.) publiceert op 30 juni van elk jaar, het aantal personen die onderworpen zijn aan de wetgeving op de sociale zekerheid voor arbeiders en bedienden.

Deze zijn ingedeeld volgens het geslacht en de volgende bedrijfstakken : landbouw, nijverheid, constructie, vervoer en andere diensten, onderverdeeld in deelsectoren.

Er wordt een geografische spreiding van de arbeidskrachten verstrekt voor de taalgebieden, de provincies en de arrondissementen naar de tewerkstellingsplaats.

De kwartaalgegevens zijn eveneens beschikbaar.

De inlichtingen van de R.S.Z. kunnen worden aangevuld met die van de Dienst voor Maatschappelijke Veiligheid der zeelieden en het Nationaal Pensioenfonds voor mijnwerkers, die bevoegd zijn voor de sociale zekerheid van de zeelieden en de mijnwerkers.

2.6. Door het Ministerie van Tewerkstelling en Arbeid opgestelde jaarlijkse ramingen van de beroepsbevolking

De Administratie van de werkgelegenheid van dit ministerie maakt elk jaar een raming op van gans de Belgische beroepsbevolking. Zij steunt zich op de gegevens die voor de verschillende categorieën arbeidskrachten beschikbaar zijn en vult desnoods de inlichtingen aan met plausibele ramingen.

2.7. Definities van de verschillende categorieën werklozen

a) Steuntrekkende volledig werklozen

Onder volledig werklozen moet men alle werknemers verstaan, die onderworpen zijn aan de sociale zekerheid en waarvan het loondienstcontract geëindigd is. De werknemer is verplicht zich te laten inschrijven als werkzoeker in één der bureaus van de R.V.A., teneinde te kunnen genieten van de werklozensteun. Zijn eveneens opgenomen in deze rubriek de jongeren die hun studies beëindigd hebben en die na 75 dagen inschrijving als werkzoekers recht hebben op de werklozensteun.

De hoogste leeftijdsgrens is vastgesteld op 65 jaar voor de mannen en op 60 jaar voor de vrouwen.

De beloonde volledig werklozen zijn ingedeeld naar hun "werkgeschiktheid" (normale, gedeeltelijke en zeer verminderde werkgeschiktheid).

b) Gedeeltelijke werklozen

De gedeeltelijk werkloze is de werknemer die aan de werkgever gebonden blijft door een loondienstcontract maar wiens arbeidsprestaties tijdelijk verminderd of opgeschort zijn, hetzij wegens economische of technische redenen, wegens weersgesteltenissen of lock-out.

c) Door de overheid tewerkgestelde werklozen

De steuntrekkende volledig werklozen kunnen, in het kader van de strijd tegen de werkloosheid, door de openbare organisaties worden belast met het verrichten van werkzaamheden van openbaar nut; het bedrag van hun werkloosheidsuitkering wordt dan verhoogd volgens de door hen beklede functie.

2.8. Door de Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening verstrekte gegevens over de werkloosheid

De gegevens over de werkloosheid worden hoofdzakelijk verstrekt door de Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening (maandelijkse bulletins en jaarverslagen). De gegevens worden als volgt voorgesteld :

1. Werkzoekenden ingeschreven op het einde van de maand

Deze cijfers omvatten :

- a) de steuntrekkende volledig werklozen;
- b) de door de overheid tewerkgestelde werklozen;
- c) andere verplicht ingeschreven werklozen;
- d) de personen die zich op eigen initiatief als werkzoekende laten inschrijven, hetzij ze werkloos zijn maar geen werkloosheidsuitkering genieten, hetzij ze een betrekking hebben, maar een andere wensen.

Tabellen geven bijzonderheden over de werkzoekenden volgens :

- a) het geslacht en de leeftijdsklasse;
- b) het geslacht en het gewestelijk bureau;
- c) de beroepsgroep en het geslacht;
- d) de beroepsgroep en het gewestelijk bureau;
- e) de bedrijfstak, de geschiktheid en het geslacht.

2. Percentage m.b.t. de volledige werkloosheid

Het gaat hier om het aantal steuntrekkende volledig werklozen uitgedrukt in percentage in verhouding tot het aantal tegen werkloosheid verzekerden.

(Statistiek van de R.S.Z. van 30 juni van elk jaar voor het opmaken van de globale percentages en per bedrijfstak; statistieken van het R.I.Z.I.V. op 30 juni van elk jaar voor het opmaken der percentages per gewest).

3. GEZINSBUDGETONDERZOEKINGEN

3.1. Definitie en doel

Een gezinsbudgetonderzoek is een statistisch onderzoek naar de omvang en samenstelling van inkomsten en uitgaven van een aantal representatief geachte gezinshuishoudingen. De term "budgetonderzoek" wijst erop dat ook normaliter inlichtingen ingewonnen worden over het inkomen, opdat men tegenover het inkomen de bestedingen zou kunnen stellen. Uit het verschil tussen inkomsten en uitgaven volgen dan de besparingen of ontsparingen. Toch stelt men vast dat in sommige onderzoekingen alleen inlichtingen worden gevraagd over de bestedingen.

Het doel van de gezinsbudgetonderzoekingen was aanvankelijk beperkt tot de beschrijving van de levenswijze der onderzochte sociale groepen, gewoonlijk de arbeiders. Het belang van bedoelde onderzoekingen voor de studie van de voeding van de bevolking, zo kwalitatief als kwantitatief, werd eveneens reeds zeer vroeg erkend.

Gaandeweg is het doel echter uitgebreid. De budgetonderzoekingen verschaffen o.a. de wegingscoëfficiënten zo men één of meerdere indexcijfers van de kosten van levensonderhoud wil berekenen; ze laten ook toe bepaalde posten te schatten of te controleren van de private consumptie, berekend in het raam van de nationale rekeningen. Verder ziet men meer en meer in welke rijke inlichtingsbron ze vormen voor de studie van het verbruik, zowel wat de gedragingen van de individuele gezinnen betreft als macro-economisch.

Aldus laten de gegevens van hetzij één hetzij meerdere gezinsbudgetonderzoekingen, verspreid in tijd en ruimte, toe na te gaan in welke mate het verbruik in zijn samenstellende delen en zijn totaliteit afhangt van het inkomen, van de grootte en samenstelling der gezinnen, van de sociale status, van de ontwikkeling van het individu en de maatschappij, van het volkskarakter, van het beroep, van de agglomeratie der bevolking, enz.... De instellingen en organismen welke aan marktstudie doen behoren eveneens tot de trouwe gebruikers van de resultaten van deze onderzoekingen.

3.2. Overzicht van de voornaamste Belgische gezinsbudgetonderzoekingen

De eerste enquêtes

Reeds in 1853 werd op het eerste statistisch Congres te Brussel gewezen op het belang van dergelijke onderzoekingen. De conferenties van arbeidsstatistici van de Internationale Arbeidsorganisatie heeft in vele landen de stoot gegeven tot het organiseren van dergelijke onderzoekingen en dit volgens door deze conferenties bepaalde normen.

De eerste enquête werd in België uitgevoerd in 1853 door A. Quetelet (1796-1874) ter voorbereiding van voornoemde conferentie te Brussel.

Toen werden een duizendtal huishoudrekeningen verzameld van behoeftige, weinig bemiddelde en welstellende arbeidersgezinnen, samengesteld uit de ouders en 4 kinderen van 2 tot 16 jaar.

Slechts 199 van deze rekeningen werden nadien door Edouard Ducpétiaux gepubliceerd en dit gezin per gezin. (1) De enquêtes van 1886 en 1891 hadden eveneens betrekking op arbeiders. De eerste gaf 67 budgetten, de tweede 188. Ze werden eveneens alleen individueel gepubliceerd.

Ern. Engel (2) verwerkte in 1895 de resultaten van de drie genoemde enquêtes statistisch en hij formuleerde zijn gekende wet, nl. dat naarmate het inkomen stijgt de uitgaven voor voeding toenemen maar dat het aandeel ervan in de totale uitgaven daalt.

De voedingsenquête van 1910

In 1910 richtte het Instituut Solvay een groot onderzoek in naar de voedingsgewoonten van de arbeiders. 1.065 huishoud- en voorraadboekjes werden na nazicht weerhouden. Het onderzoek gaf de dieetwaarde van de voeding der arbeiders van 10 verschillende beroeps categorieën. Dit onderzoek geeft kwantitatieve doch geen waardegegevens over de voeding (3).

De enquêtes tussen de twee wereldoorlogen.

In 1921 werd door het Ministerie van Nijverheid en Arbeid een enquête gedaan met het oog op het samenstellen van een gewogen index van de kosten van levensonderhoud. Na depouillering bleven er 673 arbeidersgezinnen en 175 kleinburgersgezinnen over (4).

-
- (1) Ducpétiaux, E., Budgets économiques des classes ouvrières en Belgique, Bulletin de la Commission centrale de Statistique, Tome VI, en ook in boekvorm, Bruxelles, 1855.
 - (2) Engel Ern., Die Lebenskosten belgischer Arbeiter - Familien, Früher und Jetzt. Ermittelt aus Familien - Haushaltrechnungen und vergleichend zusammengestellt, Dresden 1895.
 - (3) Slosse A. en Waxweiler, E., Recherches sur le travail humain dans l'Industrie, Institut Solvay, Bruxelles 1910. Het eerste deel draagt als titel : I. Enquête sur le régime alimentaire de 1065 ouvriers belges.
 - (4) Enquête sur la composition et le coût de l'alimentation des classes laborieuses en Belgique, Revue du Travail, mai 1922 en septembre 1923.

Met het doel de levensvoorwaarden van arbeiders en burgerij met bescheiden inkomen te kennen en om tegemoet te komen aan een aanbeveling van 1925 van de 2e conferentie van arbeidsstatistici werd in 1928-29 door het Ministerie van Nijverheid, Arbeid en Sociale Voorzorg een onderzoek gedaan (1). Dit leverde voor de voedingsenquête 809 budgetten van arbeiders en 225 voor de kleine burgerij op (meestal bedienden); 116 arbeidersgezinnen en 57 bediendengezinnen beantwoordden de aanvullende enquête.

Tijdens de crisisjaren 1932-33 richtte Prof. Jacquemijns in verschillende industriële centra onderzoeken in om de sociale achteruitgang te bestuderen van de verzekerde werkloze arbeiders.

De enquêtes na de tweede wereldoorlog.

In 1947 droeg de regering aan Prof. Jacquemijns op een budgetonderzoek uit te voeren. De resultaten van deze enquête die zich uitstrekke over een gedeelte der jaren 1947 en 1948, welke nog ten dele beïnvloed waren door de oorlogsomstandigheden, werden niet door iedereen aanvaard (2). Hij werd gelast met een tweede onderzoek dat van december 1948 tot november 1949 plaats had. 277 budgetten van arbeidersgezinnen en 110 van bedienden werden na depouilleering weerhouden (3).

Met het doel de invloed na te gaan van het stijgend aantal kinderen op het uitgavenschema der gezinnen, werd door het A.C.W. van 1 maart tot 31 mei 1954 een beperkt onderzoek gedaan. Na ontleding bleven er 80 arbeiders en 43 bediendengezinnen over (4).

(1) Onderzoek naar de familiale begrotingen van 1928-29, Ministerie van Economische Zaken en Middenstand, Brussel, 1929.

Julin, A., Résultats principaux d'une enquête sur les budgets d'ouvriers et employés en Belgique (1928-29) Extrait du Bulletin de l'Institut international de Statistique, tome XXVIII, La Haye 1934.

(2) Jacquemijns, G., Les budgets familiaux d'ouvriers et d'employés 1947-48 INSOC, Bulletin de l'Institut universitaire d'information sociale et économique, 1949 n° 1.

(3) Jacquemijns, G. Mode de vie des ouvriers 1948-49, 1. Revenus et dépenses d'un ménage "moyen", INSOC, 1951 n° 2; 2. Variations des revenus et des dépenses chez divers groupes de familles, INSOC, 1953 n° 1-2.

(4) Budgetenquête 1954. Een onderzoek naar het uitgavenschema van arbeidersgezinnen met verschillend aantal kinderen. A.C.W. XVIIe Congres, Brussel 1954.

Ten einde de structuur van de inkomens, van de uitgaven en van het verbruik van de arbeiders in de ijzer- en steenkoolmijnen en de ijzer- en staalindustrie uit de verschillende landen van de E.G.K.S.-gemeenschap te bestuderen en te vergelijken, werd in 1956-57 een gezinsbudgetonderzoek ingericht onder auspiciën van genoemde gemeenschap. Het onderzoek werd uitgevoerd door het N.I.S. en had betrekking op arbeidersgezinnen bestaande uit vier personen, nl. de ouders en twee kinderen beneden 14 jaar. Alleen het gezinshoofd mocht tewerkgesteld zijn. Op het einde van de enquête bleven er 288 gezinnen over (1).

Onder de auspiciën van de Bond der Grote en Jonge Gezinnen en onder leiding van Professor de Bie werd in 1957-58 een onderzoek georganiseerd met drievoudig doel : 1) de invloed bepalen van het aantal kinderen ten laste op de levenswijze van het gezin; 2) de vergelijkende studie van de structuur van het gezinsbudget in drie sociale beroepsmilieus; 3) de weerslag onderzoeken van het niveau der inkomsten op het goederenverbruik in elk milieu. Het was het eerste onderzoek in België waarin ook niet-loon- of weddetrekenden werden opgenomen. Na controle bleven er 208 budgetten van arbeidersgezinnen, 77 budgetten van kaderpersoneel en 213 van landbouwersgezinnen over (2).

In 1961 werd door het N.I.S. een uitgebreide enquête gehouden met het doel : 1) wegingscoëfficiënten te bekomen voor één of meer eventueel te berekenen indexcijfers van de kosten van levensonderhoud; 2) informatie te bekomen voor het verbeteren van bepaalde schattingen van de private consumptie in het kader der nationale rekeningen; 3) inlichtingen te bekomen voor diverse andere onderzoekingen. Op het einde der enquête beschikte men over budgetten voor 764 arbeidersgezinnen, 480 bediendengezinnen en 335 gezinnen waarvan het gezinshoofd niet actief was (3).

-
- (1) Eerste resultaten van het budgetonderzoek onder arbeidersgezinnen van de Kolen- en Staalgemeenschap, Statistisch Tijdschrift nr 1, 1959, Brussel. Dereymaeker, R., Analyse van de vraag op grond van de Belgische Gezinsbudgetenquêtes van 1948-49 en 1956-57, Statistisch Tijdschrift nr 9-10 1960, en Statistische en Econometrische Studiën nr 1. Huishoudrekeningen van de arbeiders der E.G.K.S., 1956-57, Statistische mededelingen (van de E.G.K.S.), serie Sociale Statistiek nr 1, 1960, Brussel.
- (2) de Bie, P. Gezinsbudgetten in België 1957-58. Levenswijze in drie sociale beroepsmilieus, Leuven, Parijs, 1960.
- (3) Het Gezinsbudgetonderzoek 1961 (I), Statistisch Tijdschrift nr 7-8, 1963 en Statistische en Econometrische Studiën, nr 5.

Over de enquête 1963-64 in E.E.G.-verband worden verder enkele gegevens verstrekt, vooral dan wat de gevolgde methode betreft.

Van het einde van het eerste kwartaal 1973 tot het einde van het eerste kwartaal 1974 liet de regering door het N.I.S. opnieuw een onderzoek uitvoeren dat qua opzet en methode weinig afwijkt van dit van 1961, behalve dat nu ook de zelfstandigen in de enquête werden opgenomen. Tot aan het einde van de enquête werkten mede : 797 arbeidersgezinnen, 1122 bediendengezinnen, 694 gezinnen van niet-actieven en 369 gezinnen van zelfstandigen (1).

3.3. Methode der gezinsbudgetonderzoekingen

3.3.1. Keuze van de gezinnen

Een gezinsbudgetonderzoek gebeurt aan de hand van een steekproef. De waarde van het onderzoek hangt dan ook in niet geringe mate af van haar samenstelling. Om de nauwkeurigheid van een steekproefonderzoek te kunnen bepalen moet de keuze van de gezinnen, in principe toevallig zijn. Naast de zuiver toevallige trekking uit een volledige lijst van de gezinnen kan ook een toevallige steekproef genomen worden van groepen gezinnen (clustersampling); binnen deze groepen kan dan een toevallige trekking gedaan worden. Andere varianten van toevallige trekking zijn natuurlijk mogelijk. Ten einde voor de bestudeerde bevolkingsgroep representatieve resultaten te bekomen is het wenselijk een wetenschappelijke of objectieve steekproefmethode te volgen, d.w.z. een methode waarbij men de waarschijnlijkheid voor ieder gezin kan berekenen om in de steekproef te vallen en die de subjectieve keuze door de onderzoeker uitsluit.

De vroegere gezinsbudgetonderzoekingen zijn op dit punt niet helemaal vrij van kritiek. Niet zelden werd op een erg empirische wijze tewerkgegaan. De aangeduide of soms vrijwillige ondervragers recruteerden binnen de kring van hun kennissen de gezinnen die min of meer beantwoordden aan de eisen door hun opdrachtgevers gesteld. Dit was niet alleen het geval met de eerste enquêtes waar de keuze werd overgelaten aan de leden van de Provinciale Commissies voor de Statistiek, zoals in 1853, of aan de Arbeids- en Nijverheidsraden, zoals in 1886 en 1891, maar ook nog in 1928-29.

(1) Het Gezinsbudgetonderzoek 1973-1974 (I), Statistisch Tijdschrift nr 2, 1975.

Toch werd in 1928-29 voor het eerst vooraf een schema van de steekproefsamenstelling opgesteld, rekening houdende met de relatieve belangrijkheid der verschillende nijverheidsgroepen volgens het aantal tewerkgestelde arbeiders en met de verdeling van de arbeidersgezinnen in de verschillende provincies. De keuze van de gezinnen werd evenwel overgelaten aan beheerders van sociale werken, bestuursleden van mutualiteiten en van coöperatieve vennootschappen, leiders van syndicaten, onderwijzers, priesters, verpleegsters-bezoekers, fabrieksintendanten en arbeidscontroleurs.

Voor het onderzoek 1947-48 wordt de keuze aldus, beschreven door Prof. Jacquemijns : "Le choix des ménages a été fait, d'après mes indications, par des enquêteurs appartenant à la Fédération Générale du Travail de Belgique, la Confédération des Syndicats Chrétiens, la Centrale Générale des Syndicats Libéraux de Belgique, la Ligue des Familles Nombreuses, les Ligues Féminines Chrétiennes, les Femmes Prévoyantes Socialistes, les Femmes Communistes et quelques personnes n'appartenant à aucune organisation". (1) De enquête van 1948-49 werd in dezelfde voorwaarden verwezenlijkt. Hetzelfde kan nagenoeg gezegd worden voor de onderzoeken van het A.C.W. en Prof. de Bie.

De enquête 1956-57 onder de auspiciën van de E.G.K.S. beantwoordt reeds beter aan de eis van de toevallige keuze. Bij het onderzoek van 1961 werd zover mogelijk gegaan in die zin. Vooreerst werd het benaderd aantal gezinnen van iedere gemeente berekend aan de hand van de gezinstelling van 1947 en de verhouding van de bevolking der gemeente op 31 december 1959 en 31 december 1947. Vervolgens werden de gezinnen in 1513 clusters van 2.000 gezinnen verdeeld door groepering van aangrenzende gemeenten of splitsing van gemeenten. Op toevallige wijze werden 225 clusters uitgekozen. Aan de hand van de bevolkingsregisters der betrokken gemeenten werden in ieder van deze 225 clusters 40 gezinnen gekozen door middel van een tafel van toevallige getallen. De aldus bekomen 9.000 gezinnen werden aangeschreven en verzocht een vragenlijst in te vullen. De gezinnen waarvan het hoofd een zelfstandig beroep uitoefende werden evenwel geëlimineerd.

(1) Jacquemijns, G., Les Budgets d'ouvriers en d'employés 1947-48
INSOC, 1949, nr 1, p. 8.

Voor het gezinsbudgetonderzoek van 1973-1974 werd gesteund op het aantal gezinnen volgens de volkstelling van 1970. Ditmaal werden clusters gevormd van 1.000 gezinnen. Uit de 3.240 clusters werden er 543 op toevallige wijze gekozen, waaruit dan weer 40 gezinnen aselekt werd opgenomen, zodat in het totaal 21.720 gezinnen verzocht werden aan het onderzoek deel te nemen.

Zowel in het onderzoek van 1973-1974 als in dit van 1961 overtrof het aantal vrijwilligers bij de bedienden het vereiste aantal. In 1961 werd het aantal bediendengezinnen verminderd tot 540 door toevallige uitschakeling van 319 gezinnen waarvan het inkomen een bepaalde grens niet overtrof, omdat aangenomen werd dat de bereidheid tot medewerking bij de hogere bedienden kleiner was dan bij de andere. In 1973 gebeurde de eliminatie zuiver toevallig.

De bereidheid tot medewerking is aanzienlijk gedaald tussen 1961 en 1973. In 1961 antwoorden 33,6 % der gezinnen gunstig op het verzoek tot medewerking terwijl dit nog slechts 21,9 % was in 1973. Ook de uitval in de loop van de enquête is gestegen.

Aangezien uiteindelijk slechts een betrekkelijk klein percentage van de aanvankelijk gecontacteerde gezinnen het onderzoek beëindigt, kan de vraag worden gesteld of de gezinnen welke tot het einde van het onderzoek hebben medegewerkt nog als een representatieve steekproef van de bestudeerde bevolking kunnen beschouwd worden. Voor de enquête van 1961 werd getracht op deze vraag een antwoord te bekomen (1). Eerst werd de verdeling van de inkomens der gezinsleden in het onderzoek vergeleken met deze afgeleid uit andere statistische bronnen. Vervolgens werd de samenstelling der gezinnen in de enquête vergeleken met deze der 6.858 gezinnen waaruit de uiteindelijke steekproef voortkwam. In oktober 1960 werd namelijk een onderzoek naar de tewerkstelling uitgevoerd, waaraan nagenoeg alle hogergenoemde en toevallig gekozen 9.000 gezinnen deelnamen, waaronder 6.858 gezinnen waarvan het hoofd arbeider, bediende of niet-actief was. De vergelijking had betrekking op : 1) de geografische spreiding der gezinnen; 2) de verdeling der gezinnen naar grootte en samenstelling; 3) de verdeling der gezinnen naar het aantal verdienende gezinsleden; 4) de verdeling der gezinnen naar de bedrijfstak waarin het gezinshoofd tewerkgesteld was; 5) de verdeling van de gezinnen naar het aantal kinderen ten laste, het aantal inkomenstrekkers per gezin en het feit of de man alleen dan wel man en vrouw actief zijn.

(1) Onderzoek naar het representatief karakter van het gezinsbudgetonderzoek 1961, Statistisch Tijdschrift nr 6, 1964 en Statistische en Econometrische Studiën nr 7.

Uit deze verschillende vergelijkingen blijkt een goede overeenstemming met de grote toevallige steekproef der 6.858 gezinnen. Wat erop wijst dat de gezinnen die niet tot medewerken bereid waren dezelfde karakteristieken bezaten als deze die wel aan het onderzoek deelnamen. De medewerkende gezinnen waren dus, b.v. niet noemenswaardig rijker of armer, en ook niet systematisch meer in het ene dan in het andere deel van het land gelegen. Op één punt was er wel een lichte significante afwijking : het aantal gezinnen zonder kinderen in het onderzoek was enigszins te klein.

Een vergelijking van de samenstelling van de arbeidersgezinnen behorende tot het budgetonderzoek van 1947-48 en 1948-49, qua gezinsgrootte en bedrijfstak waarin het gezinshoofd tewerkgesteld is met de overeenkomstige gegevens van de algemene volkstelling van 1947, wijst op merkkelijk grotere verschillen tussen steekproef en universum. Hieruit mag het besluit worden getrokken dat de in 1961 gevolgde methode, welke steunt op het toeval en de wetenschappelijke techniek zoveel mogelijk benadert, goede resultaten heeft opgeleverd.

3.3.2. Huishoudboekjes of interview

Bij de methode van het huishoudboekje tekenen de gezinnen dag aan dag al hun inkomsten en uitgaven aan in een boekje dat hun op geregelde tijdstippen (om de veertien dagen b.v.) wordt toegezonden en dit gedurende de ganse waarnemingsperiode. Wat de uitgaven betreft wordt gevraagd de aankopen in te schrijven op de wijze en met dezelfde details waarop de bestelling wordt gedaan in de winkel. Er is een bladzijde per dag. Voor de ontvangsten werd in 1961 en 1973 iets verschillend te werk gegaan. Vermits de diversiteit hier veel beperkter is, werden de meeste rubrieken in het huishoudboekje afgedrukt en moest het gezin de toepasselijke rubriek(en) uitkiezen.

Het huishoudboekje is opgevat als een kasboek waarin alle ontvangsten en uitgaven opgetekend worden. Voor de bepaling van het verbruik is evenwel niet het tijdstip der betaling doch het ogenblik van de aankoop bepalend; voor de aankopen op afbetaling dient dus naast het betaald bedrag ook het nog te betalen bedrag genoteerd te worden. Op het einde van iedere veertiendaagse periode moest in 1961 en 1973 een balans van alle ontvangsten en uitgaven in speciën opgesteld worden met vermelding van het werkelijk kasgeld en tegoed op bank- en postrekening. Deze balans klopt zelden volledig. Ze laat niettemin toe een aantal, gewoonlijk vrij belangrijke, vergetelheden te constateren en te herstellen.

In het huishoudboekje werden alleen de verrichtingen via de gezinskas vermeld. Wanneer in bepaalde gezinnen gezinsleden slechts een gedeelte van hun inkomen afgaven werden deze leden verzocht hun persoonlijke ontvangsten en uitgaven te noteren op afzonderlijke bladen en deze bladen rechtstreeks over te maken aan het N.I.S. Het aan gezinsleden gegeven zakgeld werd in de huishoudboekjes onder de rubriek zakgeld ingeschreven. Ten einde echter een idee te krijgen over de besteding ervan en deze besteding in de mate van het mogelijke te kunnen verdelen over de diverse rubrieken van de nomenclatuur der uitgaven werd in 1961 aan ieder gezinslid boven de 14 jaar dat zakgeld ontving, gevraagd de besteding ervan in een zakgeldboekje te detailleren gedurende 4 weken. Dit onderzoek werd telkens met andere gezinnen gedaan van juli tot november. Om de seizoeninvloed op het verbruik op te vangen werd in de enquête 1973-1974 voor elk van de vier kwartalen telkens aan een vierde van de betrokkenen gevraagd een zakboekje in te vullen.

Een huishoudboekje gedurende een gans jaar bijhouden is een heel werk en valt ook vrij duur uit wegens de vergoeding die aan de gezinnen betaald wordt. In 1961 bedroeg deze vergoeding 3.000 F per gezin en per jaar; om de getrouwheid aan te moedigen was de vergoeding de laatste maanden hoger dan de eerste. Ten einde rekening te houden met de stijgende last die het invullen van de huishoudboekjes betekent naargelang de gezinnen groter zijn, werd in 1973, bij het vaststellen van de vergoeding, bovendien ook rekening gehouden met de gezinsgrootte; voor het ganse enquêtejaar werd een vergoeding betaald van resp. 7.500 F, 9.750 F en 12.000 F naargelang het gezin bestond uit 1 of 2, 3 tot 5, ofwel 6 personen en meer. Toch wordt in België en sommige andere landen tot hiertoe de voorkeur gegeven aan deze klassieke methode; in andere landen wordt ten dele de methode van het interview toegepast.

Onder auspiciën van de E.E.G. werd omstreeks 1963 in de landen van deze gemeenschap een budgetonderzoek uitgevoerd bij gezinnen waarvan het hoofd arbeider, bediende of landbouwer was. Voor België had de enquête plaats van 1 februari 1963 tot 31 januari 1964; iedere maand werd door ca 1/12 van de 4.850 gezinnen in het totaal een huishoudboekje ingevuld. Bij de aanvang had een inleidend interview plaats waar gevraagd werd naar geslacht, leeftijd, beroep en sociale stand van de leden van het gezin, de kenmerken en de verwarming van de woning en een aantal indicatoren van het levensniveau (vragenlijst A). Op het einde van de maand waarin het huishoudboekje ingevuld werd, werd een interview afgenomen in verband met de relatief belang-

rijke uitgaven welke gedurende een bepaalde periode werden gedaan : 3 maanden, een jaar, laatste rekening naargelang het geval (vragenlijst B omvattend een 70-tal uitgavenposten plus vragen over de belastingen, de leningen en de aankopen op afbetaling). In een ander interview werden inlichtingen gevraagd over het inkomen tijdens het jaar eindigend met de maand waarvoor het huishoudboekje ingevuld werd (vragenlijst C die 8 inkomenscategorieën bevat). Aan de landbouwersgezinnen werden in een vierde interview gegevens gevraagd betreffende het landbouwbedrijf (vragenlijst D : 8 vragen). Voor een uitvoeriger beschrijving van de methode en een keuze uit de belangrijkste resultaten wordt verwezen naar het Statistisch Tijdschrift van oktober 1967.

Uitvoeriger gegevens werden gepubliceerd door het Bureau voor de Statistiek van de Europese Gemeenschappen in "Sociale Statistiek - Speciale serie - Budgetonderzoek 1963 - 1964 - België, nr 2". Is het beter alle inlichtingen in te winnen door middel van huishoudboekjes die door dezelfde gezinnen gedurende een gans jaar worden bijgehouden ofwel slechts gedurende een vrij korte tijd een huishoudboekje te laten invullen, eventueel door een veranderlijke steekproef van gezinnen, en de andere inlichtingen te vragen door interview? Met een iedere maand veranderlijke steekproef bereikt men een groter aantal gezinnen doch anderzijds blijkt een zekere rodageperiode wenselijk te zijn, zodat de informatie bij het begin van de enquête minder goed is. Verder lijkt het steunen op 12 monsters van gezinnen, waargenomen gedurende 12 verschillende maanden ook niet ideaal om zich een idee te vormen over de uitgaven van gezinnen gedurende een gans jaar. Ook de vragen naar uitgaven die drie, zes of twaalf maanden geleden gedaan werden en naar de inkomsten tijdens het voorbije jaar lijkt ons niet dezelfde waarborgen van nauwkeurigheid te bieden als regelmatig inschrijven van de gebeurtenissen wanneer deze zich voordoen en het regelmatig opmaken van de balans van uitgaven en ontvangsten.

Door het N.I.S. werd een vergelijking gemaakt van de resultaten bekomen voor arbeiders- en bediendengezinnen op grond van de enquêtes van 1961 en 1963 - 1964, welke zoals uiteengezet, uitgevoerd werden volgens verschillende methoden (cf. Statistische Studiën nr 17). Volgens deze studie komt men tot de conclusie dat voor de uitgaven die ook in de enquête 1963 - 1964 door middel van huishoudboekjes werden bepaald, de resultaten van de budgetenquêtes weliswaar een sterkere stijging vertonen tussen 1961 en 1963 dan uit de consumptiegegevens van de nationale rekeningen blijkt, doch dat voor de uitgaven welke in de enquête 1963-1964 bekomen werden volgens de interviewmethode het verschil in stijging t.o.v. de nationale rekeningen veel groter is. De interviewmethode zou dus de uitgaven merkkelijk overschatten.

3.4. Verbruikseenhedenschalen

Het verbruik van de gezinnen wordt in belangrijke mate beïnvloed door hun grootte en samenstelling naar geslacht en leeftijd. Ten einde het verbruik van gezinnen, ongelijk in aantal of samenstelling, vergelijkbaar te maken werden dan ook schalen ontworpen welke het belang willen uitdrukken van het verbruik van iedere persoon in functie van zijn leeftijd en geslacht.

Meestal werd als verbruikseenheid het verbruik van de volwassen man aangenomen. Het verbruik van personen van andere leeftijden of van het andere geslacht wordt dan uitgedrukt als een fractie van die eenheid. Soms werd ook het verbruik van het pasgeboren kind als eenheid genomen en dan werd natuurlijk het verbruik van andere personen groter dan 1.

Onder verbruik kunnen zowel behoeften als effectieve uitgaven worden verstaan, zodat een onderscheid kan worden gemaakt tussen normatieve schalen enerzijds en empirische of economische schalen anderzijds. Verder kan het verbruik waarop de schaal betrekking heeft, slaan op het geheel van goederen en diensten effectief geconsumeerd ofwel slechts op een deel van deze goederen of diensten, zodat zowel de normatieve als de empirische schaal een niet-specifieke ofwel een specifieke schaal kan zijn.

Normatieve schalen lenen zich het best tot vergelijking omdat ze bestendiger zijn wegens het feit dat ze in hoofdzaak rekening houden met biologische factoren, zoals geslacht en leeftijd. Empirische of economische schalen daarentegen, ofschoon zij goed een bepaalde werkelijkheid kunnen weergeven, zijn tijd- en plaatsgebonden. Anderzijds, indien de resulaten per verbruikseenheid gebruikt moeten worden voor de economische analyse van de vraag, moet verondersteld kunnen worden dat de ondervraagde gezinnen zich vrij en economisch rationeel hebben gedragen, rekening houdende met het beschikbare inkomen en de gangbare relatieve prijzen, en niet volgens een schema of norm welke van buitenaf is opgelegd. Deze aanwending van de gegevens zou dan pleiten voor het opstellen van verbruiksschalen per produkt op grond van de waargenomen gegevens.

Hierna volgen twee veel gebruikte verbruiksschalen, nl. deze van Engel (1895) en deze van de Volkerenbond (1932). Engel beschouwde als eenheid het verbruik van het pasgeboren kind en noemde deze eenheid de "quet" als huldeblijk aan A. QUETELET.

Deze laatste had aan de hand van statistisch materiaal een biometrische schaal opgesteld; hij had bv. vastgesteld dat de gemiddelde volwassene de lengte van de gemiddelde boreling bereikte x 3,5. Engel nam deze schaal over als verbruikseenhedenschaal : het verbruik van het pasgeboren kind wordt gelijk gesteld aan 1; dit van het kind van één jaar gelijk aan 1,1; dit van het kind van twee jaar gelijk aan 1,2, enz...; men telt per jaar dus 0,1 eenheid (of 0,1 quet) bij en dit tot 25 jaar voor de mannen en 20 jaar voor de vrouwen; een leeftijd van 25 jaar of meer voor de mannelijke bevolking wordt dus gelijkgesteld met 3,5 verbruikseenheden en een leeftijd van 20 jaar of meer voor de vrouwelijke bevolking komt overeen met 3 verbruikseenheden. In de volgende tabel gebeurde een omrekening waarbij het verbruik van de volwassen man als eenheid werd genomen ten einde de schaal gemakkelijker te kunnen vergelijken met deze van de Volkerenbond (blz. 43).

De schalen van Engel en van de Volkerenbond werden door het N.I.S. gebruikt in de enquêtes uitgevoerd na de tweede wereldoorlog. Vermelden we ter illustratie ook nog een niet-specifieke empirische schaal gebruikt door het "Institut de Statistique et des Etudes économiques" van Frankrijk (1). Het aantal verbruikseenheden waaruit een gezin bestaat wordt bekomen door volgende weging :

- eerste volwassene in het gezin : 1 verbruikseenheid
- andere volwassenen in het gezin : 0,7 verbruikseenheid
- kinderen (personen beneden 14 jaar) = 0,5 verbruikseenheid.

Deze schaal is een vereenvoudiging van de zgn. schaal van Oxford, berekend op de Engelse gezinsbudgetonderzoekingen uitgevoerd vóór de tweede wereldoorlog.

(1) Données Sociales, 1e édition, I.N.S.E.E.; 1973.

Leeftijd	Schaal van Engel		Schaal Volkerenbond			
	M	V	M	V		
0		0,29		0,20		
1		0,31				
2		0,34		0,30		
3		0,37				
4		0,40		0,40		
5		0,43				
6		0,46		0,50		
7		0,49				
8		0,51		0,60		
9		0,54				
10		0,57		0,70		
11		0,60				
12		0,63		0,80		
13		0,66				
14		0,69	}	1,00	}	0,80
15		0,71				
16		0,74				
17		0,77				
18		0,80				
19		0,83				
20		0,86				
21	0,89	0,86				
22	0,91					
23	0,94					
24	0,97					
25	}	1,00	}		}	
.						
.						
59						
60	}		}	0,80	}	0,80
.						
.						

Uit wat voorafgaat blijkt reeds voldoende dat het niet mogelijk is een verbruiksschaal op te stellen die voor alle doeleinden volledig voldoening schenkt. Dit heeft ertoe geleid dat sommige auteurs een andere benadering hebben gezocht om gezinnen met verschillende samenstelling te analyseren, namelijk de vergelijking per type van gezin. Soms wordt het gezinsbudgetonderzoek zelfs beperkt tot één gezinstype. De vroeger vermelde E.G.K.S.-enquête van 1956-1957 vormt hiervan een voorbeeld.

3.5. Gezinsbudgetonderzoek 1973-1974

3.5.1. Aard en doeleinden van de enquête

In 1973/1974, heeft het Nationaal Instituut voor de Statistiek een steekproefenquête uitgevoerd naar de budgetten van particuliere gezinnen die het nationaal territorium bewonen. Alhoewel het hier een alleenstaande enquête betreft, leunde deze aan bij een lange reeks onderzoeken georganiseerd door zowel privé-instellingen als openbare instellingen en streefde ze ernaar een zo compleet en representatief mogelijke beschrijving te bekomen van het levenspeil en van de manier van leven van gezinnen behorend tot diverse sociale categorieën. Zoals evenwel bij de enquête 1961, ook uitgevoerd onder de exclusieve bevoegdheid van het Nationaal Instituut voor de Statistiek, onderscheidt zich deze enquête 1973/1974 door het feit dat ze niet alleen betrekking had op de uitgaven van het gezin, maar op het geheel van hun budget (inkomen, consumptie en besparing). Bovendien heeft de aanwending van zekere resultaten van deze twee enquêtes, voor het verwerken van de nationale rekeningen, de toevlucht opgedrongen tot de definities en de classificering van de nationale boekhouding wat betreft de samenstelling van de gemiddelde gezinsbudgetten. Het blijkt echter ontegenzeggelijk de berekening van de wegingscoëfficiënten van de index van de consumptieprijzen die actueel het voornaamste doel vormt van deze enquêtes.

De resultaten van de enquête 1973/1974 dienden als basis ter introductie zelf van dergelijke coëfficiënten bij het berekenen van deze index in de maand juni 1976 en de herziening van deze coëfficiënten voorzien in 1980, stelt de periode vast van het volgende gezinsbudgetonderzoek d.w.z. in 1978.

3.5.2. Domein van de enquête

Het gezinsbudgetonderzoek is nationaal in die zin dat de bestudeerde bevolking alle gezinnen beslaat die in België verblijven, welke ook hun verblijfplaats zij binnen de nationale grenzen. Uit sociaal oogpunt bezien, werden in 1973/1974 enkel die gezinnen uitgeschakeld waarvan het gezinshoofd een vrij beroep uitoefende en dit om zuiver technische redenen. Bij de vorige enquêtes echter heeft men zich beperkt tot de gezinnen van loontrekkenden (arbeiders + bedienden), later tot de gezinnen van loontrekkenden en niet-actieven (1961), en eindelijk tot de gezinnen van loontrekkenden en zelfstandige landbouwers (1963/1964). Geen uitsluiting van gezinnen werd gedaan op basis van andere criteria, zoals inkomenpeil van het gezin, zijn grootte en samenstelling, enz..

3.5.3. Definitie van de basis en enquêteplan

De elementaire eenheid van de enquête is het privé-gezin bestaande uit één of meer personen die gewoonlijk een zelfde woonplaats hebben en samen leven. De basis van de enquête is het geheel der privé-gezinnen die in België verblijven en ingeschreven zijn in de gemeentelijke bevolkingsregisters. De steekproeftechniek aangewend voor de enquête 1973/1974 bestond in een toevallige trekking in twee stadia. De primaire eenheden van de steekproef werden kunstmatig gevormd uitgaand van de resultaten van de volkstelling van 1970, wat betreft het aantal gezinnen der verschillende gemeenten van het Rijk. Deze primaire eenheden telden alle eenzelfde aantal elementaire eenheden, 1.000 gezinnen, en waren alle geografisch aaneengrenzend. In het eerste stadium van de steekproef werden 543 primaire eenheden tussen de 3.240 aangeduid door het lot. In het tweede stadium van de steekproef werden 40 gezinnen door het lot aangeduid in elk van deze 543 primaire eenheden. De identificatie van de 21.720 gezinnen aldus aangeduid door het lot werd uitgevoerd met behulp van de bevolkingsregisters van de gemeenten waarvan de volgorde der inschrijvingen de basis vormde van de steekproef in het tweede stadium.

3.5.4. Draagwijdte van de enquête, verzameling van de gegevens, organisatie van het veldwerk

De door het Nationaal Instituut voor de Statistiek ingerichte enquêtes (1961 en 1973/1974) besloegen telkens het geheel van het budget van de in aanmerking genomen gezinnen, d.w.z. zowel het beschikbaar inkomen van deze gezinnen en zijn diverse componenten als hun consumptie- en investeringsuitgaven, alsook hun financiële verrichtingen. Sommige verbruiksuitgaven (vooral voedingswaren) werden niet alleen opgenomen in waarde, maar ook in hoeveelheid.

Het eerste contact met de door het lot aangeduide gezinnen werd vastgelegd door het zenden van een brief, waarin aan de gezinnen uitleg werd gegeven over het belang van de enquête waaraan zij uitgenodigd werden deel te nemen, en die hun verscheidene inlichtingen bezorgde betreffende de algemene procedure van de enquête en de modaliteiten van hun eventuele medewerking. Een vragenlijst over de samenstelling van het gezin was bij de brief gevoegd, het terugzenden van deze ingevulde vragenlijst door het gezin betekende zijn deelname aan de enquête. Kort voor de aanvang van de periode van de opname der budgetaire verrichtingen der gezinnen, ontving ieder gezin dat positief antwoordde, het bezoek van een enquêteur die bij deze gelegenheid de diverse en preciese inlichtingen over het gezin verzamelde en, met de nodige aanduidingen, een eerste halfmaandelijks rekeningboekje overhandigde. Het gezin diende in dit boekje chronologisch en dagelijks al zijn inkomsten, uitgaven en financiële verrichtingen van de veertien dagen in te schrijven met een zo klaar en beknopt mogelijke omschrijving van de aard en het voorwerp van de verrichting. De volgende boekjes werden opgestuurd met de post, maar het afhalen ervan werd om de verlopen veertien dagen gedaan door de enquêteur die ter plaatse een eerste controle der inschrijvingen verrichtte. Waar deze halfmaandelijkse gezinsboekjes elkaar, zonder onderbreking, opvolgden gedurende de ganse periode-enquête, werden speciale maandboekjes, zogeheten "zakboekjes", die slechts een vierde van de enquête besloegen, afgeleverd en terugbezorgd zonder tussenkomst van enquêteurs, aan de gezinsleden die eventueel over eigen geldmiddelen beschikten en bereid waren de besteding ervan op te tekenen.

Voor de enquête 1973/1974 waren de enquêteurs ten getale van 215 en het gemiddeld aantal gezinsboekjes per veertien dagen overschreed lichtjes de drie duizend voor het geheel der enquêteperiode. Het ging hier niet om gespecialiseerde enquêteurs maar wel om beambten van het Ministerie van Economische Zaken die voorlopig en buiten de normale werktijd de functie van enquêteur uitvoerden. De enquêteurs hebben evenals de gezinnen een vergoeding ontvangen voor hun medewerking. Voor de enquêteurs was deze vergoeding evenredig met het aantal behoorlijk ingevulde huishoudboekjes ingediend bij het Instituut. Voor de gezinnen was deze vergoeding progressief volgens het aantal ingevulde boekjes en verschilde volgens de grootte van het gezin.

3.5.5. Datum en duur van de enquête

De enquête van 1973/1974 besloeg een periode van 365 dagen. De volledige registrering van de budgetaire verrichtingen van elk gezin werd zonder onderbreking voortgezet gedurende de hele periode (van 19.3.1973 tot 18.3.1974 voor de gezinnen van arbeiders, bedienden en niet-actieven en van 28.5.1973 tot 27.5.1974 voor de gezinnen van zelfstandigen). Daartegenover werd de inschrijving van de inkomsten en uitgaven van die personen beschikkend over maandelijkse "zakboekjes" slechts uitgevoerd gedurende een trimester, daar het geheel van deze personen toevallig ontleed werden in 4 groepen, één voor elk trimester van het enquêtejaar. In beide gevallen, vielen dus de referentieperiode en de periode van de verzameling der gegevens samen.

3.5.6. Verwerken van de gegevens en voorstellen van de resultaten

De brutogegevens werden manueel gecodeerd en vervolgens geperforeerd. Het overige verwerken werd gedaan met behulp van de ordinator.

Uitgaand van de gegevens van de enquête 1973/1974 werden gemiddelde budgetten berekend voor de 4 volgende sociaal-economische groepen :

- arbeidersgezinnen,
- bediendengezinnen,
- gezinnen van zelfstandigen (onderscheiden naar gezinnen van landbouwers, beheerders, handelaars en andere),
- gezinnen van niet-actieven.

geventileerd, volgens de gevallen, in :

- inkomensklassen (bepaald door de kwartielen of decielen),
 - taalstreken,
 - provincies,
 - gemeentetypes naar de graad van verstedelijking,
- of naar - de grootte en de samenstelling van het gezin.

3.5.7. Kostprijs van de enquête

De rechtstreekse kostprijs van de enquête van 1973/1974 bedroeg ongeveer 100 miljoen F, verdeeld op volgende wijze :

Vorbereiding (steekproef, drukken van de boekjes en vragenlijsten, correspondentie met de gezinnen, enz.).....	2 %
Vergoeding van de gezinnen	28 %
Vergoeding van de enquêteurs.....	5 %
Perforatie en automatische verwerking	17 %
Publicatie van de resultaten	2 %
Bureaupersoneel en statistici	46 %

3.5.8. Evaluatie der resultaten van de enquête

Controles van de inwendige samenhang der resultaten van de enquête 1973/1974 werden uitgevoerd in diverse stadia voor de verzameling en de verwerking der gegevens. De fout veroorzaakt door de toevallige steekproef werd in probabiliteit geschat voor de grote rubrieken van het gemiddeld uitgewerkte gezinsbudget, maar niet voor de individuele posten.

Er werd een analyse gemaakt van de afwijkingen, hoofdzakelijk te wijten aan de zwakke exploitatieverhouding van de toevallige steekproef (14 %) onder de vorm van een onderzoek naar de representativiteit van de geëxploiteerde steekproef in verhouding tot de onderzochte bevolking, wat betreft de hulpkenmerken waarvan de indeling kon bekomen worden vanaf de gegevens van de volkstelling 1970.

Met het oog op de enquête voorzien voor 1978 worden thans diverse maatregelen bestudeerd tot vermindering van dusdanige afwijkingen.

4. PRIJZEN

De prijzen van de goederen kunnen waargenomen worden op verschillende punten van de economische kringloop. Aldus kan men onderscheiden : de prijzen af producent, de prijzen bij in- en uitvoer, de groot- en de kleinhandelsprijzen. Naast de goederenprijzen zijn er ook de prijzen van een uitgebreide gamma van diensten.

Gezien de belangrijke rol welke de prijzen spelen in het economische en sociale leven is het duidelijk dat de prijsstatistieken voor vele doeleinden aangewend worden. In sommige gevallen dient men over de prijzen zelf te beschikken; in andere wil men de prijsontwikkeling, onder vorm van indexcijfers, kennen.

In België worden weinig inlichtingen over de prijzen zelf gepubliceerd, ofschoon ze natuurlijk expliciet of impliciet aanwezig zijn. De prijzen van een aantal goederen en diensten, nodig voor de berekening van de indexcijfers van de groot- en kleinhandelsprijzen, zijn immers direct waargenomen, terwijl b.v., uit de waarde- en hoeveelheidsgegevens verstrekt in de jaarstatistiek van de industriële produktie of de maandstatistiek van de buitenlandse handel, voor een groot aantal produkten prijzen of gemiddelde waarden kunnen berekend worden.

Ofschoon niet gepubliceerd betekent zulks niet dat de waargenomen en berekende absolute prijzen weinig zouden worden gebruikt. Het N.I.S. zelf dient er uitvoerig gebruik van te maken, met name bij het opstellen van de nationale boekhouding in werkelijke en constante prijzen.

Vermits de prijsgegevens voor een goed deel indirect worden bekomen, wordt voor deze informatie verwezen naar de publicaties over de andere statistische materies. In deze brochure zal alleen worden gehandeld over de indexcijfers van de klein- en groothandelsprijzen.

4.1. Indexcijfer van de kleinhandelsprijzen

Dit indexcijfer is in de eerste plaats een meter van de ontwikkeling van de kosten van levensonderhoud. Het wordt zoals men weet aangewend voor vele doeleinden : voor de aanpassing van de lonen, wedden en sociale vergoedingen, van de huurprijzen, enz., en als belangrijke indicator van de economische conjunctuur en de inflatie.

Bij de Administratie van de Handel van het Ministerie van Economische Zaken, die verantwoordelijk is voor de prijsopnamen en de berekening van het indexcijfer, functioneert een z.g.n. "Indexcommissie", die de Minister adviseert i.v.m. de problemen van methode en zich uitspreekt over het bekomen indexcijfer.

4.1.1. Korte historiek

Het eerste indexcijfer van de kleinhandelsprijzen, dat dateert van 1921 en als basis had de prijzen van april 1914 = 100, steunde op de prijswaarneming van 56 produkten in over 59 gemeenten en steden verspreide winkels. Na berekening van de ongewogen rekenkundig gemiddelde prijs van elk produkt, met behulp van de voor dit produkt waargenomen prijzen, verkreeg men, na deling door de respectieve basisprijzen, een reeks van 56 partiële indexcijfers in elk der 59 centra. In elk centrum werd dan een gemiddeld indexcijfer berekend, met name een ongewogen rekenkundig gemiddelde van de partiële indexcijfers der 56 produkten. Het algemeen indexcijfer voor het Rijk bekwam men eveneens door het ongewogen rekenkundig gemiddelde van de indexcijfers van de 59 centra te berekenen.

In 1939 en na de tweede wereldoorlog werd in 1955, 1968, 1972 en 1976 achtereenvolgens overgegaan op nieuwe basisperiodes nl. 1936-1938, 1953, 1966, 1971 en juli 1974 - juni 1975.

Bij de hervorming van 1939 werd het aantal centra van 59 op 62 gebracht. Het aantal produkten nl. 56, bleef ongewijzigd, hoewel 13 ervan door andere werden vervangen. Nieuw was de invoering van een "geografische" weging voor de 62 lokale indexcijfers voor het berekenen van het algemeen indexcijfer van het Rijk. De wegingscoëfficiënten waren vastgelegd rekening gehouden met de bevolkingscijfers ontleend aan de algemene volkstelling van 31 december 1930.

Bij de hervorming van juli 1955 werd het aantal posten verhoogd van 56 tot 65 die 79 goederen en diensten betroffen. Van de vroegere lijst werden 12 produkten geschrapt, terwijl 21 nieuwe posten werden toegevoegd waarvan 5 diensten. Van de 65 posten waren er 35 posten die 44 levensmiddelen betroffen (53,84 %), 24 posten die 25 niet-eetbare produkten vertegenwoordigden (36,93 %) en 6 posten betroffen 10 diensten (9,23 %). Het aantal centra bleef behouden op 62. De geografische wegingscoëfficiënten werden aangepast aan de volkstelling op 31 december 1947.

De hervorming van 1968 was gesteund op het gezinsbudgetonderzoek dat in 1961 werd uitgevoerd door het N.I.S.. Het jaar 1966 werd, zoals reeds gezegd, als basis genomen en de benaming werd gewijzigd in : indexcijfer van de consumptieprijsen.

De lijst van 62 centra waar de prijsopnamen gebeurden bleef behouden, doch in de belangrijkste ervan werden de prijsopnamen meer gespreid over de gehele agglomeratie. De geografische wegingscoëfficiënten werden aan de bevolkingscijfers op 31 december 1965 aangepast. Bovendien werden de provinciale indexcijfers ingevoerd. Er werd verder rekening gehouden met de door de wet bepaalde wijzigingen in verband met de administratieve indeling van de arrondissementen en zo werd het arrondissement Moeskroen bij Henegouwen en het arrondissement Halle-Vilvoorde (behalve het kanton Asse) bij Brussel gevoegd.

Het aantal posten nam toe van 65 tot 77 en het aantal artikelen van 79 tot 147. Van deze artikelen waren er reeds 39 in het vorige indexcijfer opgenomen, 21 werden behouden na een wijziging van hun definitie. Bij deze 60 artikelen werden er 87 nieuwe artikelen toegevoegd en werden er 19 artikelen van de oude lijst geschrapt.

De verdeling over de drie grote groepen deed zich aldus als volgt voor: voedingsmiddelen : 60 artikelen onderverdeeld in 32 posten; niet-eetbare produkten : 48 artikelen onderverdeeld in 28,5 posten; diensten : 39 artikelen onderverdeeld in 16,5 posten. Van de post "schoolschrift, woordenboek en schoolabonnement" behoorde de helft (schoolschrift en woordenboek) bij de niet-eetbare produkten en voor de andere helft (schoolabonnement op het spoor) bij de diensten.

De berekeningsmethode van de lokale indexcijfers bleef in 1968 dezelfde als die welke van toepassing was voor het indexcijfer met basis 1953 = 100. Per post werd een indexcijfer berekend en indien meerdere artikelen de post samenstelden, werd een ongewogen rekenkundig gemiddelde genomen. Voor de prijsindexcijfers van de 77 posten werd per centrum een ongewogen gemiddelde berekend. Elke post had bijgevolg een gelijke weging nl. $100 : 77$ of 1,2987 %, maar de feitelijke weging van de verschillende goederen en diensten was afhankelijk van het aantal produkten per post.

Het aandeel van de voedingsmiddelen werd aldus teruggebracht tot 41,56 % tegenover 53,84 % in het indexcijfer met basis 1953 = 100. Het aandeel van de niet-eetbare produkten bleef ongeveer constant op 37,01 tegen 36,93 % voordien, terwijl het aandeel van de diensten van 9,23 % tot 21,43 % toenam.

In afwachting dat een gezinsbudgetonderzoek werd uitgevoerd om de koopgewoonten van de verbruikers te kennen, werd in maart 1972 een voorlopige hervorming doorgevoerd op basis van de structuur van de private consumptie zoals deze bleek uit de nationale rekeningen voor 1970. Deze hervorming bestond in een herverdeling van de relatieve belangrijkheid van de drie grote groepen door de toepassing van de wegingscoëfficiënten 30 %, 40 % en 30 % voor respectievelijk de voedingsmiddelen, de niet-eetbare produkten en de diensten. Dit betekent dat de wegingscoëfficiënt voor een post in de groep voeding 0,93750 % (30 % : 32) bedraagt, in de groep niet-eetbare produkten 1,450351 (40 % : 28,5) en in de groep diensten 1,81818 (30 % : 16,5). De geografische weging volgens de bevolkingscijfers op 31 december 1965 bleef van toepassing.

In november 1973 werd besloten tot een aanvullende wijziging. De vier posten "kolen" (antraciet 12/22, antraciet 20/30, eierkolen en magere kolen) werden gehergroepeerd tot twee posten. De twee aldus beschikbaar geworden posten werden toegekend aan de vloeibare brandstoffen, nl.: 1 post voor lichte stookolie; 1 post voor gasolie.

Hierdoor bleef het aantal posten 77 behouden doch het aantal produkten en diensten nam toe van 147 tot 149. Deze wijziging was een gevolg van de grondige verandering van de prijzen van de brandstoffen, veroorzaakt door de oliecrisis.

De hervorming per 1 juni 1976 is gebaseerd op : de resultaten van de jongste gezinsbudgetenquête; de aanpassing van de lijst van de produkten en diensten; een nieuwe weging en de keuze van een nieuwe basisperiode. Deze hervorming wordt hierna uitvoerig besproken.

4.1.2. De hervorming per 1 juni 1976

Het gezinsbudgetonderzoek 19 maart 1973 - 18 maart 1974

De hervorming heeft als basis het gezinsbudgetonderzoek 1973-1974, georganiseerd door het N.I.S.. Deze enquête had betrekking op de vier

sociale groepen : arbeiders, bedienden, niet-actieven en zelfstandigen. Enkel de resultaten van de eerste drie groepen werden door de Indexcommissie weerhouden en dit onder vorm van een gewogen gemiddeld verbruik. Bij de berekening van dit gemiddeld verbruik werd evenwel een correctie doorgevoerd ten aanzien van de gemiddelde grootte van de gezinnen in het budgetonderzoek, teneinde deze aan te passen aan de resultaten van de algemene volkstelling van 1970.

Aantal produkten en diensten - Voornaamste toevoegingen

Ten opzichte van het vorige indexcijfer is het aantal goederen en diensten gestegen van 149 tot 358, waarvan 118 voedingsprodukten, 151 overige produkten, 88 diensten en 1 huishuur. Slechts 111 goederen en diensten van het vorige indexcijfer werden in het nieuwe indexcijfer ongewijzigd behouden en van 17 artikelen werd de omschrijving gewijzigd. Bij deze 128 artikelen werden 230 nieuwe artikelen toegevoegd.

Bij de keuze van de nieuwe artikelen werden een aantal criteria inzake representativiteit vooropgesteld. Het geheel van de artikelen moet namelijk zo goed mogelijk de uitgavenstructuur van een gemiddeld gezin, zoals die blijkt uit de gezinsbudgetenquête, weerspiegelen. Bovendien, moet de prijsontwikkeling van elk artikel overeenkomen met die van de groep waartoe het artikel behoort. De belangrijkste toevoegingen betreffen verse groenten en fruit, farmaceutische produkten en huishuur.

a) Verse groenten en fruit

Om de sterke prijsbewegingen uit te schakelen worden de verse groenten en het vers fruit slechts gevolgd gedurende de maanden waarin ze in voldoende hoeveelheid op de markt zijn. Hierdoor heeft de groenten- en fruitkorf niet iedere maand dezelfde samenstelling. Deze twee groepen hebben een vaste weging (1,06 % voor de groenten en 1,37 % voor het fruit) maar de "interne" weging (nl. de wegingscoëfficiënten van de in een bepaalde maand opgenomen groenten of fruitsoorten) varieert van maand tot maand. Voor de berekening van het indexcijfer van een groente- of fruitsoort wordt de overeenstemmende maand in de referentieperiode als basis genomen. Men weet dat deze berekeningswijze in de zomer van 1976, welke gekenmerkt was door een uitzonderlijke droogte, tot abnormale indexstijgingen heeft geleid.

b) Farmaceutische produkten

De geneesmiddelen worden voor het eerst in het indexcijfer opgenomen en krijgen een weging van 1,06 %. Een honderdtal farmaceutische specialiteiten, waarvan enerzijds terugbetaalbare en anderzijds niet-terugbetaalbare specialiteiten worden uitgekozen omwille van hun belangrijkheid in hoeveelheid en waarde en dienen als basis van de indexberekening. Jaarlijks wordt de artikelenlijst aan de ontwikkeling van het verbruik aangepast. De specialiteiten welke in de loop van het jaar van de markt verdwijnen, worden door gelijkaardige produkten vervangen. Het indexcijfer voor het artikel magistrale bereidingen steunt op de farmaceutische honoraria voor de bereidingen en houdt geen rekening met de prijs van de verwerkte grondstoffen; het artikel wordt bijgevolg bij de groep diensten ondergebracht.

c) Huishuur

Het deelindexcijfer van de huishuur wordt berekend aan de hand van een steekproef die bestaat uit 1.800 huurwoningen, waarvan 456 door arbeiders, 752 door bedienden en 592 door niet-actieven worden gehuurd. Afhankelijk van het bouwjaar en de uitrusting worden 8 types van huurwoningen onderscheiden. In de steekproef zijn voor 13,5 % sociale woningen opgenomen.

Daar waar het mogelijk is neemt men de zuivere huurprijs, met uitsluiting van alle andere door de huurder te betalen kosten en lasten, zoals elektriciteit, water, enz., als basis voor de berekening van het huurindexcijfer. Bij afzonderlijke aanrekening wordt de omroerende voorheffing op het kadastraal inkomen wel bij de huurprijs gevoegd, maar gespreid over het hele jaar. Deze wegingscoëfficiënt van de huishuur heeft enkel betrekking op de door de huurder werkelijk betaalde huur. Er wordt dus geen rekening gehouden met de toegekende huur van een woning, bewoond door zijn eigenaar. Met deze uitgaven werd evenwel rekening gehouden door de verdeling van hun belang over het geheel van de rubrieken van de index.

Jaarlijks wordt een aantal oude huurwoningen vervangen door nieuwgebouwde woningen op basis van de beschikbare statistische gegevens. De vervangingen worden over het gehele jaar gespreid en er wordt naar gestreefd de oorspronkelijke verdelingen (huurderstype, uitrusting, enz.) te behouden.

In volgende tabel wordt een overzicht gegeven van de evolutie van het aantal artikelen (produkten en diensten) sedert 1955.

	juli 1955 1953=100	januari 1968 1966=100	maart 1972 1971=100	november 1973 1971=100	juni 1976 juli 1974 juni 1975 = 100
<u>AANTAL GROEPEN</u>	3	3	3	3	4
<u>AANTAL POSTEN</u>	65	77	77	77	-
waarvan : voedingsmiddelen	35	32	32	32	-
niet-eetbare produkten	24	28,5	28,5	28,5	-
diensten	6	16,5	16,5	16,5	-
<u>AANTAL ARTIKELEN</u>	79	147	147	149	358
waarvan : voedingsmiddelen	44	60	60	60	118
niet-eetbare produkten	25	48	48	50	151
diensten	10	39	39	39	88
huishuur	-	-	-	-	1

Centra van opname

In verband met het aantal centra waar de prijsopnamen gebeuren, werd de vroegere lijst van 62 centra (gemeenten, steden, kantons en agglomeraties) behouden. Al de distributievormen zijn in de prijsopnamen vertegenwoordigd. Wat het type van de verkooppunten betreft werden maatregelen genomen om zo dicht mogelijk de koopgewoonten van de consumenten te benaderen.

Weging

Voor de berekening van het nieuwe indexcijfer wordt een expliciete of directe weging toegepast, en is er een directe wegingscoëfficiënt per artikel vastgesteld. Voorheen was er alleen een impliciete weging op grond van het aantal artikelen per post. Nochtans werd in maart 1972, zoals reeds hoger vermeld, voor het eerst een vorm van directe weging ingevoerd, op het niveau van de drie grote groepen, met name een weging van 30 % voor de voedingsmiddelen, 40 % voor de niet-eetbare produkten en 30 % voor de diensten. Bij de huidige hervorming wordt dus de directe weging tot op het niveau van het artikel toegepast. Aan elk artikel wordt een wegingsfactor toegekend in verhouding tot het belang ervan t.o.v. het hele goederenpakket; hierbij steunde de Administratie zich op de resultaten van het gezinsbudgetonderzoek.

De verdeling over de drie traditionele groepen diende in belangrijke mate gewijzigd. Het aandeel van de voedingsmiddelen en van de diensten werd verminderd, respectievelijk van 30 % tot 25,15 % en van 30 % tot 27,06 %. Daarentegen werd het aandeel van de niet-eetbare producten verhoogd van 40 % tot 42,79 %. De huur, die voor het eerst in het indexcijfer wordt opgenomen en omzeggens een vierde groep vormt, krijgt een weging van 5 %.

In het kader van een harmonisatie gewenst door het Statistisch Bureau van de Europese Gemeenschappen worden maandelijks, buiten de voor de traditionele hoofdgroepen samengestelde indexcijfers, eveneens deelindexcijfers voor acht bestedingscategorieën berekend : 1) voedingsmiddelen en dranken; 2) kleding en schoeisel; 3) huur, verwarming en verlichting; 4) meubelen, huishoudelijke apparaten en gereedschappen, dagelijks onderhoud; 5) lichamelijke verzorging en sanitaire uitgaven; 6) vervoer en verkeer; 7) cultuur en ontspanning; 8) overige goederen en diensten.

Tenslotte, bij de weging per artikel en per groep, komt nog een geografische weging die gebaseerd is op de bevolkingscijfers per 31 december 1974.

De basisperiode

Algemeen wordt aangenomen dat de referteperiode van een indexcijfer best een periode is zonder al te grote schommelingen op het gebied van de algemene conjunctuur. De jongste jaren beantwoordde echter geen enkel volledig jaar aan deze voorwaarde. Bovendien vermindert de betrouwbaarheid van de basisprijzen van de nieuwe artikelen naarmate de referteperiode verder in het verleden ligt. Uiteindelijk werd beslist de periode van begin juli 1974 tot einde juni 1975 als basisjaar te nemen.

Een bijzonderheid is echter dat de deelindexcijfers van enkele produkten en diensten, die niet het hele jaar door worden aangeboden of gekocht en aan seizoenschommelingen onderhevig zijn, worden berekend t.o.v. de overeenkomstige maand in de basisperiode. Dit is het geval, buiten verse groenten en fruit, voor bloemen, vliegtuigreizen, georganiseerde reizen per spoor, georganiseerde vakantiereizen. Het deelindexcijfer van de aardappelen wordt, zoals voorheen, t.o.v. het gemiddelde van de gehele basisperiode berekend.

Omrekeningscoëfficiënten

Om van het oude indexcijfer (basis 1971 = 100) naar het nieuwe over te gaan, heeft de Nationale Arbeidsraad de omschakelingscoëfficiënt op 0,72993 vastgesteld. De omrekeningscoëfficiënten, vanaf het ontstaan van het indexcijfer, zijn in volgende tabel opgenomen. Ze werden berekend door de Administratie van de Handel (Ministerie van Economische Zaken).

BASIS-PERIODE	1974/75	1971	1966	1953	1936/38	1914
1974/75	-	1,37	1,6288	2,1161	8,7839	63,8853
1971	0,72993	-	1,1889	1,54462	6,41172	46,63244
1966	0,6139	0,8411	-	1,2992 (1,2988)(*)	5,39298	39,22314
1953	0,4725	0,64739	0,7697 (0,76994)(*)	-	4,151 (4,188)(*)	30,19022
1936/38	0,1138	0,15596	0,18542	0,2409 (0,2389)(*)	-	7,273
1914	0,0156	0,02144	0,02549	0,03312	0,1375	-

(*) Omschakelingscoëfficiënt vastgesteld door de Nationale Arbeidsraad voor de loonovereenkomsten en de sociale zekerheid.

Berekeningsmethodea) Ongewogen indexcijfer per artikel en per centrum

Zij

\bar{p}_o^m de ongewogen gemiddelde prijs in maand m van de basisperiode voor een artikel j waargenomen in de verschillende waarnemingspunten van een bepaald centrum (c),

en \bar{p}_1 de gemiddelde prijs voor dat artikel in het ganse basisjaar enerzijds en in de waarnemingsmaand anderzijds, dan is de ongewogen index voor dat artikel j in centrum c

$$I_{c,j} = \frac{\bar{p}_1}{\bar{p}_o} \cdot 100$$

Er is evenwel een wat afwijkende berekening, zoals hoger aangestipt, voor verse groenten en fruit, en huishuur.

b) Gewogen indexcijfer per centrum

De indexcijfers $I_{c,j}$ van de 358 artikelen j worden gewogen met hun diverse wegingscoëfficiënten k_j , teneinde het indexcijfer I_c van centrum c te bekomen.

Dus

$$I_c = \sum_{j=1}^{358} I_{c,j} \cdot k_j \quad \text{met} \quad \sum_{j=1}^{358} k_j = 1$$

c) Gewogen indexcijfer per provincie en officieel indexcijfer voor het Rijk

De provinciale indexcijfers worden berekend uit de indexcijfers I'_c als gewogen gemiddelde met wegingscoëfficiënten g_c die evenredig zijn met de bevolkingscijfers van de centra c waarvoor de indexcijfers I_c representatief worden geacht.

Dus

$$I_p = \sum_c I'_c \cdot g_c \quad \text{met} \quad \sum_c g_c = 1 \quad \text{en} \quad c : \text{het aantal centra}$$

in de provincie.

De provinciale indexcijfers worden op hun beurt gewogen met wegingscoëfficiënten g_p evenredig met de bevolkingscijfers van de provincie, zodat het officieel rijksindexcijfer I_R gegeven wordt door de formule

$$I_R = \sum_{p=1}^g I_p \cdot g_p \quad \text{met} \quad \sum_p g_p = 1$$

d) Rijksindexcijfer per artikel

Ter informatie worden voor het Rijk ook indexcijfers per artikel berekend. Voor artikel j heeft men als index

$$I_j = \sum_{c=1}^{62} I_{c,j} \cdot g_c$$

Hieruit kan natuurlijk ook het officieel rijksindexcijfer I_R berekend worden door middel van de formule

$$I_R = \sum_{j=1}^{358} I_j \cdot k_j$$

e) Groepsindexcijfers

De indexcijfers I_G voor de groepen voedingsmiddelen, niet-eetbare producten en diensten worden bekomen als gewogen gemiddelde van de indexcijfers I_j waarbij de artikelen j deze zijn welke behoren tot de beschouwde groep G .

Dus

$$I_G = \sum_{j=1}^n I_j \cdot k_j \quad n = \text{aantal artikelen in groep } G$$

$$\text{en } \sum_j k_j = 1$$

Een andere berekeningswijze bestaat erin eerst de groepsindexcijfers per centrum te berekenen en daarna een gemiddelde te maken van de groepsindexcijfers der centra.

4.2 Indexcijfer van de groothandelsprijzen

4.2.1 Prijsopname en produktengroepen

Het indexcijfer wordt opgemaakt door de Administratie van de Handel van het Ministerie van Economische Zaken. Prijsgegevens worden ingewonnen bij grote industriële- en handelsondernemingen en bij bedrijfsfederaties.

Voor de ingevoerde produkten worden cif-prijzen - d.w.z. de prijzen van de niet uitgeklaarde goederen - in de haven van Antwerpen beschouwd.

Voor de binnenlandse produkten zijn het meestal prijzen af producent, inclusief omzetbelasting vóór 1971 en exclusief B.T.W. vanaf 1971.

Prijzen worden opgenomen voor 135 produkten, welke 272 handelskwaliteiten vertegenwoordigen en ingedeeld worden in 12 groepen. De verdeling van de produkten over de 12 groepen, waarvan sommige nog verder onderverdeeld zijn, ziet er uit als volgt :

	Aantal produkten
Dierlijke landbouwprodukten	13
Plantaardige landbouwprodukten.....	14
Vetstoffen	2
Delfstofprodukten.....	19
Scheikundige produkten.....	11
Huiden en leder.....	5
Rubber	1
Hout	6
Papier en karton.....	4
Textielprodukten.....	21
Bouwmaterialen.....	13
Metalen en metaalprodukten.....	26
	<hr/>
	135

De prijzen van deze produkten worden niet gepubliceerd; alleen de ontwikkeling ervan, onder vorm van indexcijfers, wordt vrij gegeven.

4.2.2 Berekeningsmethode

Er werden indexcijfers berekend met als basis april 1914, 1936-'38 en 1953. Om van de basis april 1914 naar de basis 1936-'38 over te gaan volstaat het zich te herinneren dat de basis 100 van het indexcijfer dat 1936-'38 als basis heeft overeenstemt met de gemiddelde waarde van het oud indexcijfer in de loop van de jaren 1936, 1937 en 1938. Om de indexcijfers met april 1914 als basis om te zetten in indexcijfers met 1936-'38 als basis, zal het dus volstaan eerstgenoemde indexcijfers te delen door 6,34.

Om de indexcijfers met basis 1936-'38 om te zetten in indexcijfers met 1953 als basis, dient men eerstgenoemde indexcijfers te delen door 4,145. Aldus omgerekende indexcijfers geven slechts benaderende waarden.

Maandelijks worden twee soorten indexcijfers berekend : indexcijfers met vaste basis en indexcijfers welke de prijsontwikkeling geven t.o.v. de voorgaande maand, dus kettingindexcijfers. In beide gevallen verloopt de berekening in volgende stadia :

- Enkelvoudige indexcijfers I_k per handelskwaliteit

$$I_k = \frac{P_1}{P_0} \cdot 100$$

P_1 = prijs in de waarnemingsperiode
 P_0 = prijs in de basisperiode resp. voorgaande maand

- Ongewogen meetkundig gemiddeld indexcijfer I_j per produkt j

$$I_j = \prod_{k=1}^n i_k^{1/n}$$

n = aantal kwaliteiten van produkt j
 $k = 1, 2, \dots, n$

- Ongewogen meetkundig gemiddeld groepsindexcijfer I_G en algemeen indexcijfer I

$$I_G = \prod_{j=1}^m I_j^{1/m}$$

m = aantal produkten in groep G
 $j = 1, 2, \dots, m$

$$I = \prod_{j=1}^{135} I_j^{1/135}$$

$j = 1, 2, \dots, 135$

Ofschoon er geen directe weging is, wordt er toch een indirecte ponderatie uitgevoerd via het aantal produkten per groep. Om de belangrijkheid der verschillende groepen te beoordelen, steunt men op diverse economische statistieken en adviezen van technici.

5. CONJUNCTUURENQUETE BIJ DE VERBRUIKER

5.1. Doel

In de lidstaten van de Europese Gemeenschap wordt, sedert 1972, driemaal per jaar dergelijke conjunctuurenquête gehouden. Men poogt de opinie te kennen van de ondervraagde gezinnen over de huidige toestand en de verwachte ontwikkeling in verband met de algemene economische situatie, de prijzen, de werkloosheid, hun eigen financiële situatie en hun houding t.a.v. het sparen.

Er wordt ook gevraagd naar de intenties betreffende de aanschaffing van een woning, een auto, en in de eerste jaren dat de enquête werd uitgevoerd, naar bepaalde duurzame consumptiegoederen, met name koelkasten, diepvriezers, televisietoestellen, wasautomaten of vaatwasautomaten. Aan de gezinnen wordt ook gevraagd of zij, op het ogenblik van de enquête, reeds een eigen woning, een auto of sommige van de genoemde uitrustingsgoederen bezitten en er telkens enkele kenmerken van te preciseren. Sedert 1976 werden geen vragen meer gesteld over de genoemde duurzame consumptiegoederen afzonderlijk.

Zoals de conjunctuuronderzoekingen bij de bedrijven hebben deze enquêtes bij de gezinnen in hoofdzaak tot doel informatie in te winnen over de zeer recente en in de onmiddellijke toekomst verwachte ontwikkeling op de genoemde gebieden.

5.2. Methode

De steekproef wordt als volgt bekomen. Alle gezinnen van het land worden door splitsing of samenvoeging van gemeenten verdeeld in zowat 3.100 clusters van 1.000 gezinnen. Hieruit werden in 1972 253 clusters aselekt gekozen. In elk van deze 253 clusters werden volgens een tafel van toevallige getallen 20 gezinnen aangewezen, hetzij 5.060 gezinnen in het totaal.

Om allerlei redenen (langdurige afwezigheid, verhuizing, sterfte, weigering, enz.) konden voor iets minder dan 10 % van de gezinnen de vereiste inlichtingen niet ingewonnen worden. Vermits dergelijke gevallen onvermijdelijk zijn, beschikken de enquêteurs over een beperkt aantal, eveneens door het toeval aangewezen, reservegezinnen.

De steekproeven worden telkens voor 50 % vernieuwd tot en met mei 1975, zodat eenzelfde gezin slechts aan twee opeenvolgende enquêtes deelneemt.

De omvang van de steekproef is in 1976 op de helft gebracht en bedraagt dus van dan af ongeveer 2.500 gezinnen (in oktober 1976 : 5.000).

5.3. Resultaten

Voor de verschillende gestelde vragen wordt een procentuele verdeling gegeven van de mogelijke geprecodeerde antwoorden. Er worden afzonderlijke verdelingen gegeven naargelang het geslacht, de leeftijd, het beroep en de gedane studiën van het gezinshoofd en naargelang het maandelijks gezinsinkomen, de gemeentegroep en het aantal kinderen.

Verder worden of kunnen een aantal correlatietabellen opgesteld worden bv. : van de hoedanigheid van eigenaar of geen eigenaar te zijn van de woning en het jaar sedert hetwelk men de woning betrokken heeft enerzijds en de gedane studiën, de leeftijd en het beroep van het gezinshoofd anderzijds.

6. SUBJECTIEVE ENQUETES

6.1. Subjectieve enquête naar de huisvesting en de gezondheid (september-oktober 1977)

Op initiatief van de Europese Gemeenschappen werd in september en oktober 1977 een enquête gehouden over de huisvesting en de gezondheid.

Deze enquête die ook in de andere landen van de Gemeenschap werd uitgevoerd, had tot doel de graad van tevredenheid van de bevolking te schatten i.v.m. het wooncomfort, het leefmilieu, de gezondheid en de medische voorzieningen.

6.2. Subjectieve enquête naar het werk (september 1978)

De subjectieve enquête van september 1978 voorzag de houding tegenover het werk : professionele loopbaan, arbeidsomstandigheden, beoordelingen naar het werk, sociale betrekkingen, enz..

Deze onderzoek behelsde eveneens 2.500 personen geventileerd over 5 groepen : actieven, werklozen , gepensioneerden, huisvrouwen, studenten en andere.

7. ANDERE SOCIALE STATISTIEKEN

7.1. Statistiek van de stakingen

Deze statistiek werd reeds voorgeschreven door de regering in 1895, doch was toen alleen van toepassing op de werklieden uit de industrie. In 1919 werden ook de bedienden evenals de handel en de landbouw er aan onderworpen.

De inlichtingen door de statistiek verstrekt zijn : het aantal arbeidsconflicten, het aantal getroffen vestigingen, het aantal stakers en verplichte werklozen, het aantal door de staking verloren arbeidsdagen, het aantal arbeiders normaal tewerkgesteld vóór het conflict, de oorzaak, de duur en de resultaten van de staking.

Zodra het N.I.S., via het Ministerie van Tewerkstelling en Arbeid, de gemeentebesturen of de pers, kennis krijgt van een staking, stuurt het aan de desbetreffende bedrijven een formulier met de te verstrekken inlichtingen. Voor de mijnen en aanverwante nijverheden, welke afhangen van de Administratie van het Mijnwezen, worden de inlichtingen evenwel door dit bestuur ingewonnen en vervolgens doorgestuurd aan het N.I.S.

Over de meeste hierboven genoemde gegevens worden maandelijks gegevens gepubliceerd voor de arbeiders. Inlichtingen per provincie, industrie, duur en resultaat worden alleen jaarlijks opgesteld.

7.2. Statistiek van de arbeidsongevallen

Deze statistiek wordt opgemaakt door het N.I.S. aan de hand van inlichtingen verstrekt door de verzekeringsmaatschappijen. Ze geeft het aantal ongevallen, exclusief deze op de weg naar het werk, overkomen aan arbeiders en bedienden.

De ongevallen worden onderscheiden naargelang : 1) ze de dood, een bestendige ofwel een tijdelijke werkonbekwaamheid tot gevolg hebben gehad; 2) de bedrijfstak; 3) de leeftijd van de slachtoffers; 4) de stoffelijke oorzaak (machines, vervoer- en behandelingsmiddelen, ander materieel); 5) de vorm (val van personen of voorwerpen); contact met andere voorwerpen, elektrische stroom of giftige stoffen; verkeerde bewegingen ...; 6) de plaats van het letsel (hoofd, hals, enz.). Deze informatie worden gewoonlijk verstrekt onder de vorm van kruistabellen.

Verder worden een aantal gegevens opgesteld over de verzekerde ondernemingen naargelang de soort verzekeraar : verzekeringsmaatschappijen, werkend tegen vaste premies; gemeenschappelijke kassen van verzekering. Telkens wordt per bedrijfstak informatie verstrekt over : het aantal verzekerde ondernemingen, het aantal verzekerde eenheden, het bedrag der verzekerde lonen, het aantal ongevallen en de financiële lasten.

Vermits de verzekeringsmaatschappijen de financiële lasten pas later kunnen meedelen dan de andere gegevens, wordt de statistiek van de arbeidsongevallen sedert het dienstjaar 1968 in twee tijden opgemaakt : eerst zonder de financiële lasten en nadien met de financiële lasten.